

AREMARK KOMMUNE
VIRKSOMHET PLAN MILJØ OG TEKNIKK
Telefon: 69 19 96 00
e-post: post@aremark.kommune.no
1798 AREMARK

MØTEINNKALLING

Viltnemnda innkalles til møte på Rådhuset

01.02.2016 kl. 19:00 - 00:00

Vararepresentanter møter kun ved spesiell innkalling.

SAKSLISTE:

GODKJENNING AV PROTOKOLL FRA FORRIGE MØTE

Sak nr.	Tittel
1/16	ÅPNING AV JAKT PÅ HJORT I AREMARK KOMMUNE
2/16	HØRING - FORVALTNINGSPLAN FOR VILLSVIN I ØSTFOLD
3/16	SØKNAD OM FINANSIELL STØTTE TIL FORVALTNINGSPLAN FOR GÅS I HALDENVASSDRAGET

- GRUNNGITTE SPØRSMÅL ETTER § 20 I REGLEMENT FOR UTVALG.
- FORESPØRSLER

Nils Erik Aanonsen
Aremark,
(sign.)

ÅPNING AV JAKT PÅ HJORT I AREMARK KOMMUNE

Styre/råd/utvalg	Arkivsak nr.	Arkiv
Viltnemnd	15/529	/K46/

Sektor: VIRKSOMHET PLAN MILJØ OG TEKNIKK**Saksbehandler:** AKH

Sak nr.:	Utvalg	Møtedato
1/16	Viltnemnd	01.02.2016

Innstilling:

Med hjemmel i Naturmangfoldloven nr.100 av 19.06.2009 § 16, første ledd og med hjemmel i lov av 29.mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av viltet åpnes det for jakt på hjort i Aremark kommune.

Minstearealet for tildeling av fellingsrett fastsettes til 20 000 da.

Den kommunale målsetningen for forvaltning av hjortevilt i Aremark kommune oppdateres i henhold til vedtak i saken.

Vedlegg:

1. Samlet saksframstilling i sak 10/15 i Aremark viltnemnd
2. Kommunale målsetningen for hjorteviltforvaltningen i Aremark kommune
3. Høringsuttalelse fra Østfold fylkeskommune

Saksopplysninger:

Med hjemmel i Naturmangfoldloven nr. 100 av 19.06.2013, første ledd, kan vedtak om å tillate høsting av vilt treffes i lov 29.mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven). Det sette krav til høsting at høsting bare kan tillates når best tilgjengelig dokumentasjon tilsier at arten produserer et høstingsverdig overskudd. Ved avgjørelse om å tillate høsting og om fremgangsmåten ved høsting kan det videre legges vekt på artens funksjon i økosystemet og den virkning høsting kan ha på det biologiske mangfold for øvrig. Det skal også legges vekt på artens betydning for næring eller rekreasjon, høstingstradisjon i vedkommende område og på den skade som arten gjør. Følgende opplysninger skal være kjent og vurdert før forskriften fastsettes:

- Når ble det registret dyr i kommunen første gang
- Hvor stor bestand anslåes å være i dag
- Om bestanden er avgrenset til en del av kommunen
- Vurdering av artens/bestandens livsgrunnlag i kommunen
- Kommunens målsetning for utvikling av bestanden

Nevnte opplysninger er vurdert i sak 10/15 til møtet den 09.12.2015 i Aremark viltneemnd, samt i den «Kommunale målsetningen for hjorteviltforvaltningen i Aremark kommune» vedtatt 17.06.2015.

En vil opplyse at på «Sett-elg» skjemaet for 2015 ble det til sammen innrapportert 90 hjort.

Forskriften gir ikke hjemmel for å vedta at det ikke skal finnes hjort innenfor kommunens grenser.

Åpning av jakt må fastsettes som forskrift.

I henhold til Forvaltningsloven § 37 har høringen blitt sendt til berørte interessenter og saken har blitt opplyst i naturlige media.

Til høringsfristens forelå høringsuttalelse fra følgende:

- Østfold Fylkeskommune
- Aremark Bondelag
- Telefon 28.01.2016 fra Kvisler elgvald v/ Harald Østensvig.

Oppsummering av høringsinnspill:

- Østfold fylkeskommune anbefaler Aremark kommune å vente med å åpne for jakt på hjort til etter at resultatene for fylkes felles hjorteprojekt foreligger. De anbefaler også at hjorten sees på i en større sammenheng enn en enkelt kommune, og at det jobbes frem en felles forvaltningsstrategi for flere kommuner.
- Aremark Bondelag har ingen innsigelser til forslaget og støtter det.
- Kvisler elgvald stiller seg positive til forslaget.

Vurdering:

Aremark kommune mener at intensjonene og grunnlaget for kunnskap etter Naturmangfoldloven er tilstrekkelig for at det kan åpnes for et forsiktig uttak av hjort i kommunen. Det foreslåtte minstearealet på 20 000 da vil også gjøre at det ikke vil kamme mange søknader om felling. Kommunen har ved behov mulighet til årlig å endre minstearealet med 50 % uten at forskriften endres. Dette gir handlingsrom til å kunne forvalte en viltart som er i sterk vekst og som utgjør en skade for lokale næringsutøvere. Ved å åpne for et forsiktig uttak, mener en at dette også vil bidra til å få en bedre oversikt over bestanden og dens utvikling.

Ny forskrift for åpning av jakt på hjort legges til tidligere lokal forskrift om åpning av jakt på artene elg, rådyr og bever av 07.04.2003. Den forskriften oppheves og ny forskrift vedtas og gjøres gjeldende.

SAMLET SAKSFRAMSTILLING

Arkivsak: 15/529

ÅPNING AV JAKT PÅ HJORT

Saksbehandler: Ann Kristin Halvorsrud

Arkiv: K46

Saksnr.: Utvalg

Møtedato

10/15 Viltnemnd

09.12.2015

Innstilling:

Ingen

Behandling/vedtak i Viltnemnd den 09.12.2015 sak 10/15

Behandling:

Nils Erik Aanonsen fremmet følgende forslag til vedtak:

Aremark kommune ønsker å legge følgende forslag til forskrift vedrørende åpning av jakt på hjort i Aremark ut på høring.

Aremark kommune har med hjemmel i lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven) § 16 og forskrift 10. februar 2012 nr. 134 om forvaltning av hjortevilt § 7 og § 8.

I

Det er adgang til jakt etter elg, hjort, rådyr og bever i Aremark kommune i Østfold.

II

Minsteareal for godkjenning av vald og fellingstillatelse, samt fordelingsgrunnlaget for fellingstillatelse på bever settes til følgende:

Elg - minsteareal, dekar 2 000

Hjort - minsteareal, dekar 20 000

Rådyr - minsteareal, dekar 500

Bever - minste tellende vannlengde i meter 2 000

III

Denne forskrift trer i kraft straks og samtidig oppheves fastsatt Forskrift 2003-04-07 nr.521 om adgang til jakt etter elg, rådyr og bever, Aremark kommune, Østfold.

Under votering ble Aanonsen sitt forslag til vedtak enstemmig vedtatt.

Vedtak:

Aremark kommune har med hjemmel i lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven) § 16 og forskrift 10. februar 2012 nr. 134 om forvaltning av hjortevilt § 7 og § 8.

I

Det er adgang til jakt etter elg, hjort, rådyr og bever i Aremark kommune i Østfold.

II

Minsteareal for godkjenning av vald og fellingstillatelse, samt fordelingsgrunnlaget for fellingstillatelse på bever settes til følgende:

Elg - minsteareal, dekar	2 000
Hjort - minsteareal, dekar	20 000
Rådyr - minsteareal, dekar	500
Bever - minste tellende vannlengde i meter	2 000

III

Denne forskrift trer i kraft straks og samtidig oppheves fastsatt Forskrift 2003-04-07 nr.521 om adgang til jakt etter elg, rådyr og bever, Aremark kommune, Østfold.

Utredning:

Saksopplysninger:

Med hjemmel i Naturmangfoldloven nr. 100 av 19.06.2009 § 16, første legg, kan vedtak om å tillate høsting av vilt treffes med hjemmel i lov av 29.mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven).

I henhold til Naturmangfoldlovens § 16, tredje ledd, kan kommunen bare åpne for jakt på hjort når best mulig tilgjengelig dokumentasjon tilsier at arten produserer et høstingsverdig overskudd.

Forskrift til jakt på hjort foreslås legges til forskrift om jakt på artene elg, rådyr og bever i Aremark kommune vedtatt den 07.04.2003.

Aremark kommune har vedtatt en kommunal målsetning for hjorteviltforvaltningen i Viltnemnda den 17.06.2015, sak 8/15 der følgende tilføyelser vedrørende forvaltning av hjort ble gjort:

«Mål for hjorteforvaltningen:

Hjorteforvaltningen skal legge til rette for en sunn og stabil hjortebestand på et bærekraftig nivå, det vil si et bestandsnivå som fører til en jevnest mulig størrelse på hjorteviltstammen uten av beitetrykket overstiger grensen for framtidig skogproduksjon eller at naturgrunnlaget påføres nevneverdig skader. Målet for størrelsen på hjortebestanden skal relateres til «Sett-hjort pr. dagsverk». Innføring av Sett hjort skjema. Der er vanskelig å sette bestemte parametere for hjorten, da det ikke er data registrert i Østfold. Det er uansett et mål at størrelsen på hjortestammen ikke skal øke kraftig sett i forhold til dagens bestandsstørrelse.

Forvaltningen skal ta hensyn til den skade hjorten kan gjøre på innmark, på tømmerproduksjon og i trafikken. Ved tildeling av hjortekvoter skal det legges opp til større uttak i problemområder enn i andre deler i kommunen. Bestanden skal ikke være større enn at beiteskadene kan aksepteres av jord- og skogbruket.

Avskytning av hjort:

Det er et mål å få en jevn fordeling i kjønns- og alderssammensetningen i hjortebestanden. Slaktevekt skal brukes som en parameter for å kunne si noe om sunnhetsgraden på dyrene. Prosentandelen felte voksne hanndyr bør ikke overstige 20% og prosentandelen hanndyr av felte dyr bør ikke overstige 50%.

For de jaktområdene som ikke er tilknyttet et bestandsplanområde skal fellingstillatelsen gis etter § 21 i form av kalv (1/2 år), voksne hunndyr (1 ½ år og eldre), spissbukk og voksen hanndyr (2 ½ år og eldre).»

I Østfold er det tidligere åpnet for jakt på hjort i kommunene Hobøl, Eidsberg og Trøgstad. På bakgrunn av hjortens økende tilstedeværelse i fylket var det interesse for en kartlegging av bestanden for å få en best mulig oversikt over antall dyr og deres leveområder. Østfold fylkeskommune har finansiert et prosjekt der Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold har samlet informasjon på grunnlag av informanter om hjortens utbredelse i Østfold (rapporten: «Hjort – registrering av hjort i Østfold»). Som et fellesprosjekt mellom kommunen og fylkesinstansene, er det anlagt to vinterforingsplasser i Eidsberg og Trøgstad, for å merke hjort for å innhente informasjon om hjortens leveområder i fylket. Det er til nå tre dyr som er merket. Et av dyra vandret ut til Karlstadområdet på høsten for så å komme tilbake igjen. De to andre dyra hold seg stasjonære i sitt område.

I følge rapporten: «Hjort – registrering av hjort i Østfold» ble det i Aremark observert 1 hjort i 2003, 1 i 2010, 3 i 2011 og 69 i 2014. Dette er data som er registret under elgjakta og oppført av elgjaktlaga på «Sett elg-skjemaet». Dataene for fylket viser en kjønns- og aldersfordelingen med en overvekt av hind i observasjonene under elgjakta. Hele 40 % av de observerte dyra ble oppfattet som hind, mens 21 % var kalv og 22 % var bukk. Rapporten estimerer også en hjortebestand på østsiden av Aremarksjøen / Øymarksjøen på 10-15 dyr. Vest for Aremarksjøen 4-6 dyr og i Bjørkebekk 8-10 dyr.

I de senere årene har det blitt observert fler og fler dyr. I følge «Sett elg-skjemaet» levert Aremark kommune ble det i henholdsvis 2012, 2013 og 2014 registret 12, 22 og 69 dyr. Kjønns- og aldersfordelingen for Aremark er svært likt dataene i «Hjort – registrering av hjort i Østfold». Av observerte dyr i årene 2012 – 2014 er fordelingen 47,6 % hind, 26,2 % kalv, 19,4 % bukk og 6,8 % ukjente. Dataene fra observasjoner under elgjakt 2015 foreligger ikke ennå, men det er det siste året observert flokker med hjort i Aremark øst på henholdsvis 4-6 dyr i nord på grensa til Marker og en flokk på 10- 15 dyr øst for sentrum. I Bjørkebekk er det i hovedsak to flokker på henholdsvis 9 og 7 dyr, slik at det er minst 16 dyr i det området. På vestsiden av vassdraget er det tidligere observert dyr sporadisk, men i år er det flere observasjoner enn tidligere. Her kan det dreie seg om 4-6 dyr.

Flokken på østsiden i Aremark blir observert på sommer og høst, men etter brunsten og vinterstid sees det dyr bare sporadisk. Flokkene i Bjørkebekk har gått der hele året, samlet i en flokk eller oppdelt.

Det er meldt om kalveobservasjoner de siste årene og det er ingen tvil om reproduksjon i hjortebestanden.

I takt med antall observasjoner av hjort har det også kommet meldinger om skader på innmark og skog. Aremark kommune ved administrasjonen har vært ute og sett på skademeldinger. Skadene består i tillegg til beite på innmark også av tråkkskader. Det er registrert skader på skog ved næringsgnag på stammer og toppskudd. Skadene på skog utføres også ved feieskader. Det utføres skader på skog i alle aldersgrupper fra små planter til større stammer. Utfallet blir verditap da plantene blir ødelagt og stammene får råteskader som følge av hjortens skader.

Vurdering:

En er av den oppfatning at vilkårene i Naturmangfoldloven § 16, 3. ledd er oppfylt. Gjennom de observasjoner som er gjort i Aremark nå gjennom flere år kan en dokumentere en økende bestand som er reproduserende.

Dersom bestanden i fremtiden av en eller annen grunn er så redusert at det ikke lengre er grunnlag for jakt, har kommunen også myndighet til å redusere eller hever minstearealgrunnlaget for tildeling av fellingsrett med inntil 50%.

I henhold til Naturmangfoldloven § 16, fjerde ledd skal det legges vekt på artens funksjon i økosystemet og virkningen høsting kan ha på det biologiske mangfoldet for øvrig, artens betydning for næring, rekreasjon og høstingstradisjoner i området. I tillegg skal den skade på inn- og utmark som utføres av arten tas hensyn til. Hjort har blitt en naturlig del av faunaen i Aremark kommune og bør forvaltes på lik linje som de andre hjorteviltartene, Åpning av jakt med et forsiktig uttak vil ikke oppfattes truende på hjortestammens overlevelse i området. Hjort er den arten som er i sterkest vekst her i landet og siden 2008 skytes det nå mer hjort enn elg i løpet av året totalt sett i Norge. Forvaltning av hjorteviltartene rådyr, elg og hjort vil ha en stor betydning av hensyn til å forebygge skader på skog og innmark, redusere viltpåkjørsler og øke rekreasjonsverdien i form av jakt og friluftsliv. Det er lang høstingstradisjon i området på elg og rådyr.

Kommunal målsetning
for
hjorteviltforvaltningen
i Aremark kommune.

Vedtatt 17.06.2015

Kommunal målsetning for hjorteviltforvaltningen i Aremark.

Den kommunale forvaltningen av hjortevilt bygger på naturmangfoldloven og viltlovens §1:

Viltet og viltets leveområder skal forvaltes slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv.

1. Overordnet kommunal målsetting:

Aremark kommune skal ha en biologisk sunn hjorteviltstamme som er bærekraftige i forhold til beitetilgang og artsmangfold i naturen og som minimaliserer konflikter med trafikken, jord- og skogbruksnæring, private hager og øvrig friluftsliv. Innenfor disse rammene skal hjorteviltet forvaltes til beste for verdiskapningen i landbruksnæringen og lokale jegerinteresser.

2. Mål og avskytning for hjorteviltet:

2.1 Elg

2.1.1 Mål for elgforvaltningen

Aremark kommune ønsker en stabil elgbestand

- Gjennomsnittlig slaktevekt i planperioden skal ikke synke
- Beiteutnyttelsen skal i gjennomsnitt ikke overstige 35% av årlig kvistproduksjon på furu eller 35 % av siste års skuddproduksjon på ROS-artene
- Trafikkdrept elg skal ikke overstige 5% av tildelt kvote i planperioden
- Ku/okse forhold 2:1 i forhold til sett-elg
- Avskytning på 50/50 - % fordeling på begge kjønn i kalv/ungdyrklassen
- Øke andelen stor okse

Kalveførende kuer bør gis et sterkt vern og tas ut når det er nødvendig for å regulere bestanden.

Dersom elgbestanden utsettes for ulvepredasjon må uttaket av elg vurderes fortløpende i forhold til antall dyr, samt kjønn og alder. Dette betinger en robust målsetting med justeringsmuligheter og bestandsplaner med tilstrekkelige rammer og mulighet for valda til årlig tilpassing.

Hjorteviltregisteret skal brukes aktivt.

2.1.2 Avskytning av elg

For de jaktområdene som ikke er tilknyttet et bestandsplanområde skal fellingstillatelsen gis etter § 21 i form av kalv (1/2 år), voksne hunndyr (1 ½ år og eldre) og voksen hanndyr (1 ½ år og eldre).

Uttak etter den modellen settes til:

62% kalv, 18 % voksne hunndyr 1 ½ år og 20 % voksne hanndyr 1 ½ år

Etter forskriften kan ikke kommunen kreve at bestandsplanen inneholder flere dyrekategorier enn de som er oppgitt i § 21 (kalv, voksne hunndyr 1 ½ år og eldre og voksne hanndyr 1 ½ år og eldre). Bestandsplanområdet fremmer andre modeller.

Ved bruk av følgende modell: Uttaket av kategorien kalv/ungdyr, samt kategoriene eldre ku (2 ½ år og eldre) og eldre okse (2 ½ år og eldre), anbefaler Aremark kommune et uttak i kalv/ungdyrkategorien med 50/50 - % lik fordeling på begge kjønn

Uttaket i bestandsplanområdet utføres i henhold til den kommunale målsetningen.

2.1.3 Elgforvaltning i ulverevir

- Kommunen sammen med andre har ansvar for å forvalte elgen innenfor ulverevirene.
- Kommunen ønsker en høstbar elgstamme innenfor hele kommunen.
- Valdene bør legge opp en strategi for å forvalte elgen i et ulverevir

I forvaltningsområder med ulverevir legges dette som grunnlag for avskytingen innen valdet:

- Kartlegge der sommerpredasjonen av elg forekommer gjennom observasjon av ulvemøkk på skogsbilveiene
- Observasjon av kalveandel pr. ku
- Innenfor ulverevir der elgpredasjonen er høy, frarådes uttak av eldre ku
- Øke uttaket av andelen kalv

2.2 Rådyr

2.2.1 Mål for rådyrforvaltningen

Aremark kommune ønsker å øke bestanden av rådyr noe.

Trafikkdrept rådyr skal ikke overstige 5% av tildelt kvote i planperioden.

Hjorteviltregisteret skal brukes aktivt.

2.2.2 Avskyting av rådyr

Det bør tilstrebes et uttak på ca. 50 % kalver, 30 % eldre bukk og 20 % eldre geit.

2.3 Hjort

2.3.1 Mål for hjorteforvaltningen

Hjorteforvaltningen skal legge til rette for en sunn og stabil hjortebestand på et bærekraftig nivå, det vil si et bestandsnivå som fører til en jevnest mulig størrelse på hjorteviltstammen uten av beitetrykket overstiger grensen for framtidig skogproduksjon eller at naturgrunnlaget påføres nevneverdig skader. Målet for størrelsen på hjortebestanden skal relateres til «Sett-hjort pr. dagsverk». Innføring av Sett hjort skjema. Der er vanskelig å sette bestemte parametere for hjorten, da det ikke er data registrert i Østfold. Det er uansett et mål at størrelsen på hjortestammen ikke skal øke kraftig sett i forhold til dagens bestandsstørrelse.

Forvaltningen skal ta hensyn til den skade hjorten kan gjøre på innmark, på tømmerproduksjon og i trafikken. Ved tildeling av hjortekvoter skal det legges opp til større uttak i problemområder enn i andre deler i kommunen. Bestanden skal ikke være større enn at beiteskadene kan aksepteres av jord- og skogbruket.

2.3.2 Avskytning av hjort

Det er et mål å få en jevn fordeling i kjønns- og alderssammensetningen i hjortebestanden. Slaktevekt skal brukes som en parameter for å kunne si noe om sunnhetsgraden på dyrene. Prosentandelen felte voksne hanndyr bør ikke overstige 20% og prosentandelen hanndyr av felte dyr bør ikke overstige 50%.

For de jaktområdene som ikke er tilknyttet et bestandsplanområde skal fellingstillatelsen gis etter § 21 i form av kalv (1/2 år), voksne hunndyr (1 ½ år og eldre), spissbukk og voksen hanndyr (2 ½ år og eldre).

3. Minsteareal for elg, hjort og rådyr

I Aremark kommune er det ved forskrift av april 2003 vedtatt følgende minsteareal:

- 2000 daa pr. elg
- 500 daa pr. rådyr
- Minstearealet for hjort vil bli fastsatt i forbindelse med åpning for jakt på arten

I henhold til § 9 i forskrift om forvaltning av hjortevilt kan kommunen ved tildeling av fellingsretter fravike minstearealet ved jakt på elg, hjort og rådyr med inntil 50%. Vedtaket må begrunnes i ulikheter i viltartenes levekår i kommunen, bestandens størrelse og utvikling, eller den skaden den påfører andre næringer, eller andre ekstraordinære forhold.

På grunn av ulvens predasjon på hjorteviltet er det stor usikkerhet med hensyn på fellingskvotenes størrelse. Dette medfører at kvotene må kunne justeres i bestandsplanperioden.

4. Krav til bestandsplanområdet

Et bestandsplanområde skal være sammenhengende og ha en avgrensning og form slik at en vesentlig del av elgbestanden til enhver tid befinner seg innenfor området. Dersom bestandsplanområdene er små vil utviklingen i for stor grad være avhengig av hva som skjer i naboområdene, og det er en risiko for at ingen føler tilstrekkelig ansvar for utviklingen. Etter forskriften skal et bestandsplanområde være på minst 20 ganger minstearealet.

En god hjorteviltforvaltning forutsetter et godt samarbeid og minst et kontaktmøte mellom bestandsplanområdene i året før 1.juli. Kommunen innkaller til dette møtet.

Etter forskriftens § 23 kan kommunen tillate kvotefri jakt på rådyr i vald eller bestandsplanområde med et tellende areal som er større enn 20 ganger minstearealet, eller minst 10 000 dekar. Kommunen vil i henhold til forskriften kreve avskytningsplan.

5. Sikkerhet ved jakt.

Kommunen ønsker at all jakt skal utøves på en sikker måte og slik at risikoen for uhell er så liten som mulig.

I henhold til forskrift om hjorteviltforvaltning §12 skal det være en valdansvarlig representant som er ansvarlig for å holde løpende kontakt med kommune og nabolag. Etter § 26 a i forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst skal hvert jaktlag utpeke en ansvarlig jaktleder. Den enkelte jeger har likevel det fulle ansvar for egen jaktutøvelse og jaktlederen har ikke noe formelt ansvar for eventuelle uhell.

Alle bestandsplanområder skal ha utarbeidet egne forpliktende retningslinjer / bestemmelser vedrørende utøvelse av jakt og overtredelse av bestandsplanen med beskrevne reaksjonsformer. Hver jeger skal før jakta starter ha skrevet under på avtale med laget om dette.

6. Viltpåkjørsler

Bestandene av elg, hjort og rådyr bør holdes på et nivå som gir et begrenset antall viltpåkjørsler.

Forebyggende arbeid med rydding av frisisiktsoner langs veiene skal prioriteres ved samarbeid med Statens vegvesen og grunneierne.

Hjorteviltregisteret skal benyttes aktivt.

7. Skader på skog og innmark

Skader skal holdes på et akseptabelt nivå som ikke gir vesentlig økonomisk skade. Overbeite må reguleres i forhold til bestandsnivå og uttak i bestandsplanområdet.

8. Biologisk mangfold og beitegrunnlag.

Bestandene av hjortevilt bør holdes på et nivå som ikke medfører en vesentlig trussel mot det biologiske mangfoldet.

Det gjennomføres beiteregistreringer i samarbeid med Elgregion øst hvert 3/5 år. Resultatene fra beiteundersøkelsen skal ligge til grunn for uttaket.

Beiteutnyttelsen skal ikke overstige 35 % (jf. veileder i elgbeitetakseringen)

9. Interkommunalt samarbeid.

Kommunen vil arbeide for videreføring av Elgregion øst som et samarbeidsforum for en felles hjorteviltforvaltning. Aremark kommune og rettighetshaverne skal ha et tett og forpliktende samarbeid med myndigheter og rettighetshaverne i nabokommunene.

10. Presisering av begrepet "vesentlig avvik" fra bestandsplan

En vellykket hjorteviltforvaltning er avhengig av at forvaltningsvedtakene er forutsigbare, og at regelverket er utformet slik at rettighetshaverne vet hva de må forholde seg til.

§ 19, 3.ledd i Forskrift om forvaltning av hjortevilt lyder:

"Kommunen kan vedta å trekke godkjenningen tilbake og tildele ny fellingstillatelse ved vesentlig uforutsette endringer i bestanden i området eller ved vesentlige avvik fra

godkjent bestandsplan, herunder avvik i forhold til årlig planlagt avskyting i antall, kjønn eller alder.”

Kommunen vil presisere følgende i forhold til § 19:

- Det er aldri vesentlig avvik dersom det skytes yngre dyr enn det som er vedtatt i bestandsplan og plan for årlig avskyting.
- Bestandsplanområdet kan årlig, og etter egen vurdering, overskride vedtatt plan for årlig avskyting med inntil 10 % av antallet i vedtatt plan for årlig avskyting. Avviket rettes i løpet av planperioden.
- Planområdet kan overføre 10 % kvote til senere år i perioden. Ved planperiodens slutt faller ubenyttet kvote bort.
- Det skal ansees som vesentlig avvik i et planområde dersom det et år skytes mer enn 10 % ut over antall tildelte eldre kuer og eldre okser i planen for årlig avskyting.
- Kommunen kan nedklassifisere eldre dyr når det er tydelig mindreverdige i forhold til gjennomsnittsvekten til aldersklassen. Eldre dyr under 140 kg og ungdyr under 80 kg nedklassifiseres og kalv under 40 kg regnes som fallvilt.

11. Næring og rekreasjon.

Hjorteviltbestanden skal innenfor rammene av målene for bærekraftig forvaltning gi en høy og mest mulig stabil avkastning som grunnlag for verdiskapning i landbruksnæringen.

Dagens gode tilgang til jakt på hjortevilt er et verdifullt aktivum for bygdesamfunnet som må videreføres.

12. Forutsetninger for oppnåelse av målsetting innen

hjorteviltforvaltningen:

Kommunen gir romslige kvoter for å kunne gi muligheter for tilpasninger. Dette medfører at bestandsplanområdene tar ansvar for avskytingen i forhold til bestandsmålene.

Kommune og rettighetshavere skal til enhver tid tilstreber å inneha så stor kunnskap om elgbestanden som mulig. Dette gjelder både størrelse på bestanden, alders- og kjønnssammensetning og slaktevektutvikling. For å få til dette kreves:

- a. Nøyaktig og riktig føring av SETT-ELG og SETT-HJORT.
- b. Veiing av alle skutte dyr
- c. Alle jegere lærer seg riktig aldersbestemmelse av skutte dyr
- d. At det med jevne mellomrom gjennomføres beiteundersøkelser
- e. At det gjennomføres kontrollordninger for skutte dyr
- f. At det ved behov iverksettes andre tiltak for å kartlegge elgstammens størrelse og tilvekst.

AREMARK KOMMUNE
RÅDHUSET
1798 AREMARK

Vår ref.: 1571/2016 - 2015/18520

Deres ref.: 15/529

Dato: 08.01.2016

Høringsuttalelse - lokal forskrift vedr åpning av jakt på hjort i Aremark

Vi viser til oversendelse av utkast til forskrift som åpner for jakt på hjort i Aremark kommune, datert 17. desember 2015. Høringsfristen er satt til 28. januar 2016.

Østfold fylkeskommune har vurdert forslaget i forhold til *forskrift 10.02.2012 nr. 134 om forvaltning av hjortevilt* (Hjorteviltforskriften). Det er særlig §§ 3, 7 og 8 som er vurdert, samt bestemmelsene i § 16 Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven).

Først til § 3 i hjorteviltforskriften som fastslår at kommunen skal ha en målsetning for utviklingen av hjorteviltbestanden i kommunen. I retningslinjene presiseres det at disse skal være konkrete og etterprøvbare. Det anbefales at indekser fra hjorteviltregisteret benyttes til evalueringen. Østfold fylkeskommune anser at målsetningen for forvaltning av hjort ligger innenfor forskriften og retningslinjenes krav.

§§ 7 og 8 i hjorteviltforskriften gir kommunene mulighet til å åpne for jakt på hjortevilt, og til å regulere uttaket ved å fastsette et minsteareal.

Det framgår av naturmangfoldlovens § 16, tredje ledd at «Høsting kan bare tillates når best tilgjengelig dokumentasjon tilsier at arten produserer et høstingsverdig overskudd». Denne bestemmelsen lister opp to vilkår som begge må være oppfylt for å tillate høsting. Vilkåret om «best tilgjengelig dokumentasjon» knyttes til både innhold og form på dokumentasjonen som kommunen må skaffe. Hvis det er mangelfulle data og utilstrekkelig faglig dokumentasjon, bør kommunen avstå fra å åpne for jakt.

Det andre vilkåret om at bestanden «produserer et høstingsverdig overskudd» gir en klar anvisning på at høstingen skal være bærekraftig. Det å produsere et høstingsverdig overskudd innebærer at hele overskuddet kan tas ut uten at det går ut over bestandens produksjonsevne. I de tilfeller en ønsker å høste mer enn overskuddet eller høste der det ikke er et overskudd, må det dokumenteres en antatt vekst slik at arten på sikt produserer et høstingsverdig overskudd. I praksis innebærer dette at det vil være formålstjenlig å se en bestand over større enheter enn en enkelt kommune, og at en gjennom interkommunalt samarbeid legger til rette for en planmessig beskatning.

Østfold fylkeskommune er usikre på om vilkårene i Naturmangfoldsloven er oppfylt i dette tilfellet. Vi anbefaler at kommunen samler mer kunnskap om bestandens størrelse og utbredelse i kommunen (og i nabokommunene), samt om hjortens vandringsmønster i kommunen og mellom kommuner. Det er satt i gang et regionalt prosjekt for å kartlegge hjortebestanden i Østfold og bestandens trekkmonster.

Vi er også usikre på sammenhengen mellom den kommunale målsetningen om «sunne og stabile bestander av hjortevilt» og det foreslåtte minstearealet på 20 000 dekar. Dersom det organiseres vald på det meste av kommunens areal (tilsvarende som for elg), vil det være fellingsretter nok til å skyte ut hele bestanden i løpet av et par år. Hjorteviltforskriftens § 7 gir ikke hjemmel for å vedta at det ikke skal finnes en eller flere arter av hjortevilt innenfor kommunens grenser dersom artens naturlige utvidelse av leveområder tilsier dette.

Østfold fylkeskommune anbefaler Aremark kommune å vente med å åpne for jakt på hjort til etter at resultatene for fylkets felles hjorteprosjekt foreligger. Vi anbefaler også at hjorten sees på i en større sammenheng enn en enkelt kommune, og at det jobbes frem en felles forvaltningsstrategi for flere kommuner.

Med hilsen

Dokumentet er elektronisk godkjent av
Elin Tangen Skeide
Fylkesplansjef

Pål Erik Jensen
rådgiver - friluftsliv, vilt- og fiskeforvaltning

Ut fra dette foreslås følgende forskrift:

Forskrift om adgang til jakt etter elg, hjort, rådyr og bever, Aremark kommune, Østfold.

Aremark kommune har med hjemmel i lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven) § 16, forskrift 10. februar 2012 nr. 134 om forvaltning av hjortevilt § 7 og § 8 og forskrift av 22. mars 2011 nr. 314 om forvaltning av hjortevilt og bever § 4 og § 5.

I

Det er adgang til jakt etter elg, hjort, rådyr og bever i Aremark kommune i Østfold.

II

Minsteareal for godkjenning av vald og fellingstillatelse, samt fordelingsgrunnlaget for fellingstillatelse på bever settes til følgende:

Elg - minsteareal, dekar	2 000
Hjort - minsteareal, dekar	20 000
Rådyr - minsteareal, dekar	500
Bever - minste tellende vannlengde i meter	2 000

III

Denne forskrift trer i kraft straks og samtidig oppheves fastsatt Forskrift 2003-04-07 nr.521 om adgang til jakt etter elg, rådyr og bever, Aremark kommune, Østfold.

HØRING - FORVALTNINGSPLAN FOR VILLSVIN I ØSTFOLD

Styre/råd/utvalg	Arkivsak nr.	Arkiv
Viltnemnd	15/505	/K40/

Sektor: VIRKSOMHET PLAN MILJØ OG TEKNIKK**Saksbehandler:** AKH

Sak nr.:	Utvalg	Møtedato
2/16	Viltnemnd	01.02.2016

Innstilling:

Aremark kommune anser høringsforslaget til forvaltningsplan for en god start, og vil følge opp de foreslåtte lokale tiltakene i den videre lokale forvaltningen.

Det er ikke ønskelig med en stor bestand av villsvin i kommunen, og vi ser at reproduksjonsevnen gjør at det er vanskelig eller umulig å ikke akseptere at denne arten ikke finnes i kommunen. Dagens erfaringer med villsvinforvaltningen i kommunen må følges opp.

Vedlegg:

Forslag til forvaltningsplan for villsvin i Østfold.

Saksopplysninger:

Østfold fylkeskommune har i samarbeid med fylkesmannen i Østfold utarbeidet en lokal forvaltningsplan for villsvin. Hensikten med planen er først og fremst å gi jegere, grunneiere, produsenter i jordbruket og deres organisasjoner veiledning og grunnlag for forvaltning av villsvin, slik at de kan styre bestanden lokalt, og begrense skadene i jordbruket og trafikken gjennom lokale tiltak. Det er også et mål at økt kunnskap skal føre til gode jaktrutiner og riktig hundebruk i både ordinær jakt og ved ettersøk.

Bakgrunnen for planen er økende bestand av villsvin i Sverige, samt den foreløpige utbredelsen i Østfold. Det kan forventes ytterligere utbredelse av villsvin i fylket. Planen tar for seg villsvinets historikk i Norge og Sverige og dens status som en «svartelistet art» her i landet der den oppfattes som en «uønsket» art. Villsvinets levemåte, høstingspotensiale og skadepotensiale påpekes i planen og forventes å få konsekvenser for store deler av Østfold i fremtiden. Det er grunneier som i Norge besitter jaktretten og således vil deres muligheter og samarbeid om lokal forvaltning være nøkkelen om vi vil lykkes med lokal forvaltning av villsvin. Villsvinet kan gjøre en betydelig skade på jordbruksarealer og avlinger, og dette kan få stor økonomisk betydning for den enkelte gårdbruker. Erfaring i Sverige viser at skadepotensialet kan være betydelig også i boligområder, på golfbaner og lignende idrettsarenaer samt utgjøre en frykt blant enkelte.

Strategiene i planen for å kunne nå målene er at det dannes forvaltningsområdet lokalt med elgvaldene som utgangspunkt i alle områdene med villsvin tilstede. Videre skal villsvinstammens størrelse styres av lokale naturlige forutsetninger og lokalt skal det

bestemmes hvordan målene skal nås og hvem som har ansvaret for de enkelte tiltak. Føring og åte skal kun brukes for å redusere skader og øke fellingsmulighetene. Grunneier- og jegerorganisasjonene, samt viltmyndigheter må bidra til kunnskapsoppbygging.

Tiltakene er foreslått ut fra bestandsstatus for villsvin i området. Kommuner med fast forekomst av villsvin skal ta initiativ til oppstartmøte med vald og lokale organisasjoner med formål å etablere fast samarbeid om forvaltningen. Kommuner med streifdyr tar initiativ til fagmøter for vald og organisasjoner med formål å øke kunnskap om villsvin og villsvinforvaltning. Offentlig viltforvaltning skal ta initiativ og støtte arbeid med etablering av ettersøksekvipasjer. Jegerne skal bidra med bedre rapportering av felte dyr.

Forvaltningsplanen er tenkt rullert dersom nye regler for forvaltning eller tiltak for villsvin blir vedtatt senere.

Lokale organisasjoner og foreninger har i bred invitasjon fra Østfold fylkeskommune blitt oppfordret til egne innspill til planen.

Vurdering:

I Aremark er det i dag fast tilhold av en bestand øst i kommunen, samt at det en bestand nord for Haldenvassdraget i Halden på grensa til Aremark. På svensk side øst for Aremark har det i lengre tid vært etablert villsvin. I 2005 ble den første hunddyrflokken observert i Aremark og i 2006 ble det første hanndyret felt. Antall observasjoner og fellinger økte fram mot de harde vintrene 2009/10 og 2010/11. Bestanden avtok noe etter det. I en villsvinbestand er det utviklingen og etableringen av suger (voksne hunngris) som styrer utviklingen i bestanden. De holder flokkene samlet og styrer således utbredelsen av bestanden. Galtene, som er hanngrisene, vandrer over et mye større område. Det oppgis at det i de seneste årene har blitt skutt i størrelsesorden 100 – 150 gris i Halden og Aremark. Siden det ikke er noen rapporteringsplikt på skutt villsvin, er det vanskelig å anslå riktig størrelsesorden på hvor mange dyr som er tatt ut. I planen står det at utbredelsen av bestanden her i fylket har økt med ca 1 – 2 km pr. år for hunddyrene. Villsvinbestanden øst i Aremark har holdt seg relativt stabil da den har blitt beskattet.

Ut fra planens strategi legges det opp til at Aremark kommune tar initiativ til oppstartsmøte med elgvald og lokale organisasjoner med formål å etablere fast samarbeid om forvaltningen. I forhold til dagens forvaltning av dyra og den utbredelsen en har kunnet observere, synes det som om en har kontroll over bestanden og at den ikke får utvikle seg, men en kan ikke se bort fra at det kan komme villsvinsugger og etablere seg andre steder i kommunen.

Planen tar opp at det lokalt i Østfold er store forskjeller i hva folk synes om villsvin som en ny art i naturen. For noen skaper den redsel, for andre er den en stor skadegjører og for andre er den et jaktobjekt og en inntektsgivende art i så måte.

Skadepotensialet i vår kommune med en del dyrket mark er stort, og for den enkelte gårdbruker kan det være betydelig. Ved en spørreundersøkelse til grunneiere i Aremark i 2010 (Haaverstad 2011), ble det rapportert lite skader på innmark. Av 33 intervjuede grunneiere, hadde sju opplevd skader på innmark som gjorde innhøsting vanskelig eller

umulig. 25 stykker hadde opplevd mindre skader i form av noe nedtråkking og spising av korn.

Utfordringen med forvaltning av villsvin i Norge sammenlignet med Sverige, ligger muligens i grunneierstrukturen og muligheten til lokal forvaltning. I Sverige er produksjonsenheter betydelig større og det er lettere for en grunneier å forvalte sin grunn, samt selge jakt innenfor grensene til noen få grunneiere. Dette gjør forvaltningen mer forutsigbar for den som i stor grad er skadelidende. I Norge og Østfold er gjennomsnittseiendommen så liten at en lokal forvaltning vil omfatte et betydelig antall brukere som må samarbeide hvis de skal oppnå noen god forvaltning. Dette kan by på lokale utfordringer.

Jakt og lokal forvaltning er i liten grad utbredt i Østfold. Det er i grove trekk elg som har noe særlig samarbeid over eiendomsgrenser og har dannet seg vald av noe størrelse. Valdstruktur finnes også i rådyrforvaltning og beverforvaltning, men disse arealene ansees som alt for små i forhold til forvaltning av villsvin.

Andre samfunnsutfordringer blir knyttet til den allmenne persons frykt for slike ville dyr. Vi har ingen erfaring og «skrekkehistoriene» kan bre seg fort. Villsvin i hager på leting etter mat i plener og blomsterbed kan utgjøre en utfordring og skape frykt.

Det er også å forvente ut fra de erfaringene de har gjort i Sverige at det vil bli noe viltpåkjørsler i trafikken. Et skadet villsvin er ikke ufarlig og vil sette nye krav til lokale offentlige ettersøkspersonell og for de som skal utøve jakt.

Faren for spredning av sykdommer og smitte er også noe vi må ta med i vurderingene. Trikiner, virus, pest og patogene bakterier er noe som villsvin kan føre med seg. Faren og muligheten for smitteoverføring må til enhver tid følges og etablert overvåkningsprogram må følges bedre opp.

Villsvin er i Sverige og mange europeiske land et svært populært jaktobjekt. Villsvinkjøtt er svært godt egnet som mat, men må testes for trikiner. Funn av dette har i Sverige vært svært lavt og ansees ikke som noe stort problem. Jaktobjektet villsvin gir høy avkastning og det er flere jaktformer som egner seg på denne viltarten. Drivjakt og åtejakt er populære jaktformer. Utleie av jaktrett, husvære, forpleining med mer er stor forretning for flere eiendommer i Sverige og Europa forøvrig.

Interessekonflikter, skadeforebyggende tiltak, informasjon, samarbeid og tilrettelegging er felt som må løses hvis vi skal lykkes med en lokal god villsvinforvaltning.

Aremerkommune har en etablert villsvinbestand som holdes i sjakk gjennom beskatning. En skal ikke se bort fra at det kan etablere seg bestander i flere deler av kommunen. Av den grunn bør en følge oppfordringen i planen og dele gode erfaringer om forvaltningen av bestanden øst i kommunen med områder i resten av kommunen. Forvaltningsplanen som nå er lagt ut på høring ansees som et godt utgangspunkt i det videre arbeidet med villsvin i fylket.

Kommunene m.fl.

AREMARK KOMMUNE	
Etat VPMT	Saksbeh. AKH
27 NOV 2015	
Ark.kode P K 40	
Ark.kode S	
Sak.nr. 15/505	Dok.nr. 1
Kopi	

Vår ref.: 103972/2015 - 2012/9940

Deres ref.:

Dato: 25.11.2015

Høring - Forvaltningsplan for villsvin

Fylkesmannen i Østfold og Østfold fylkeskommune sender vedlagte utkast til «Forvaltningsplan for villsvin» på høring til berørte parter i Østfold. Høringsfristen er satt til **1. mars 2016**.

Vi vil understreke at dette er en invitasjon til å komme med synspunkter på en plan som i all hovedsak er en kunnskapsdugnad om villsvin og forvaltning av villsvin i Østfold. Høringspartene bes derfor spesielt å komme med synspunkter på hvordan de ser sin egen rolle i dette bildet.

Forvaltningsplanen er utarbeidet i samarbeid mellom Fylkesmannen i Østfold og Østfold Fylkeskommune. Mye av kunnskapen er basert på svenske erfaringer, men relevant kunnskap fra andre europeiske land er trukket inn.

Fylkestinget i Østfold har i flere omganger anmodet Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet om å starte regleverksarbeidet for å kunne forvalte villsvin på samme nivå som annet jaktbart storvilt, men har foreløpig ikke fått positiv respons på sine anmodninger. Basert på erfaringene fra Sverige har fylkestinget likevel besluttet å starte med regionale tiltak og prosjekter for å være i forkant av bestandsutviklingen, og ha verktøy tilgjengelig når problemer i trafikk eller jordbruksproduksjon oppstår.

Hensikten med denne forvaltningsplanen er først og fremst å gi jegere, grunneiere, produsenter i jordbruket og deres organisasjoner veiledning og grunnlag for forvaltning av villsvin; slik at de kan styre bestanden lokalt, og begrense skadene i jordbruket og trafikken gjennom lokale tiltak. Det er også et mål at økt kunnskap skal føre til gode jaktrutiner og riktig hundebruk i både i ordinær jakt og ved ettersøk.

Denne forvaltningsplanen er ment som en veileder, et kunnskapsgrunnlag og et verktøy for samordnet regional og kommunal villsvinforvaltning i Østfold.

Det foreligger planer på nasjonalt nivå om å innføre en forskrift om bruk av åte/føring av ville dyr. En slik forskrift vil kreve endringer i denne forvaltningsplanen.

Vi åpner for innspill på alle områder, også for tema som ikke er nevnt i forvaltningsplanen.

Sentraladministrasjonen

Postadresse: Postboks 220, 1702 Sarpsborg
Kontoradresse: Oscar Pedersensvei 39, Sarpsborg
Telefon: 69 11 70 00

E-post: sentralpost@ostfoldfk.no
Internett: www.ostfoldfk.no
Org.nr.: 974 544 407

Østfold fylkeskommune anmoder kommunene om å distribuere høringsutkastet til relevante miljøer i egne kommuner.

Med hilsen

Dokumentet er elektronisk godkjent av
Elin Tangen Skeide
fylkesplansjef

Pål Erik Jensen
rådgiver - friluftsliv, vilt- og fiskeforvaltning

Forvaltningsplan for villsvin i Østfold

Veiledning om lokal forvaltning av villsvin

Forord

Hensikten med denne planen er å gi veiledning om rammevilkår og mulige forvaltningsgrep for villsvin i Østfold til myndigheter, grunneiere, jordbruksprodusenter, interesseorganisasjoner, samferdselsforvaltning og allmenhet.

Forvaltningsplanen er utarbeidet i samarbeid mellom Østfold Fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold.

Arbeidsgruppen har bestått av:

Fra fylkesmannen: Torbjørn Kristiansen, Sverre Saxebøl, Bård Skrøvset og Åsmund Fjellbakk.

Fra fylkeskommunen: Pål Erik Jensen.

Naturmangfoldlovens kapittel III inneholder regler om forvaltning av alle arter. Paragraf 15 første ledd fastsetter et generelt forvaltningsprinsipp om at høsting og annet uttak av naturlig viltlevende dyr skal følge av lov eller vedtak med hjemmel i lov. Adgangen til høsting og annet uttak av vilt er regulert av viltloven med forskrifter.

Fylkeskommunen fikk i 2010 overført oppgaver innen vilt- og fiskeforvaltning og ble derav også en forvaltningsmyndighet etter viltloven. Oppgaven er derfor ikke omtalt i fylkesplanen som ble vedtatt i 2009. Fylkesplanen har imidlertid som strategi å «*bekjempe fremmede arter som truer fylkets stedegne biomangfold*». I Regionalplan fysisk aktivitet er strategien at Øfk «skal bidra til at høstbart vilt forvaltes i tråd med formålet i viltloven».

Hensyn til viltet skal tas i all kommunal og fylkeskommunal planlegging. Fylkeskommunen har gjennom sitt veiledningsansvar overfor kommunene også et ansvar for å bidra til kunnskapsbygging og -deling for kommunal og regional viltforvaltning.

En forvaltningsplan er et verktøy hyppig brukt i staten, men har ikke en formell plass i planhierarkiet i fylkeskommunen, eller etter plan- og bygningsloven. Denne forvaltningsplanen er ment som en veileder, et kunnskapsgrunnlag og et verktøy for samordnet regional og kommunal villsvinforvaltning i Østfold.

Planen rulleres dersom det innføres nye eller endrede regler for forvaltning eller tiltak for villsvin. Bestandsendringer kan også gi behov for rulling av planen.

Innhold

Forord	1
Sammendrag.....	3
Innledning.....	4
Bakgrunn	4
Historikk.....	4
Status	4
Biologi	5
Områdebruk.....	6
Forekomst og utbredelse i Østfold	6
Bestandsutvikling.....	6
Utbredelse	7
Villsvin og samfunn	9
Jakt.....	9
Skader på innmark.....	9
Utilsiktet fôrtilgang.....	11
Skader på skog.....	13
Mulige effekter på husdyrproduksjon	13
Sjukdommer og smitte.....	13
Skadeforebygging	14
Trafikk.....	14
Mål og strategier for villsvinforvaltning i Østfold	15
Mål	15
Strategier	15
Tiltak.....	15
Nærmere om viktige tiltak.....	16
Samarbeid i forvaltningsområder	16
Samarbeid må oppmuntres	16
Forvaltningsområder	17
Samarbeid om ettersøk	17
Forebyggende tiltak mot påkjørsler.....	18
Fôring og åte	18
Registrering	18
Jakt	19
Håndtering av kjøtt	19
Litteratur	20
VEDLEGG 1 Regelverk om villsvin	21

Sammendrag

Forekomstene av villsvin øker både i Østfold og på svensk side av riksgrensen, og vil være tilstede i framtida. Artens forekomst, levemåte, høstingspotensiale og skadepotensiale beskrives generelt og det pekes på en del forhold av betydning i fylket.

Det pekes på at det er viktig for naturgrunnet å holde bestandenes størrelse innenfor den naturlige bæreevne og viktig for landbruket at skadeomfanget styres. For å få til dette må det samarbeides om forvaltning lokalt; og kunnskapsnivået om forvaltning av arten må økes.

Det anbefales at kommunene tar initiativ til lokalt samarbeid med elgvaldene som utgangspunkt i alle områder med villsvin regulært tilstede. Gjennom slikt samarbeid kan hensiktsmessige mål for forekomsten i området bestemmes, samtidig som det etableres samarbeid om hvordan målene skal nås og hvem som har ansvar for ulike tiltak.

Det anbefales at kommuner med streifdyr av villsvin tar initiativ til fagmøter for vald og organisasjoner med formål å øke kunnskap om villsvin og villsvinforvaltning.

Regionale viltmyndigheter må bidra aktivt med kunnskap, og støtter kompetanseoppbygging.

Anbefalinger

- Villsvinstammens størrelse skal styres av lokale, naturlig forutsetninger.
- Fôring og åte kan kun benyttes for å redusere skader og øke fellingsmulighetene.
- Kommunene med fast forekomst av villsvin tar initiativ til oppstartmøte med vald og lokale organisasjoner med formål å etablere hensiktsmessige forvaltningsområder.
- Forvaltningsområdene etablerer målsetting og løpende samarbeid mellom alle de berørte.
- Kommuner med streifdyr av villsvin tar initiativ til fagmøter for vald og organisasjoner med formål å øke kunnskap om arten og forvaltningen av den.
- Regionale viltmyndighetene bidrar aktivt med kunnskap og støtter kompetanseoppbygging bl. a. arbeid med etablering av ettersøksekvipasjer.

Innledning

Villsvin har blitt en del av Østfolds fauna, og er etablert over store deler av Halden og Aremark kommuner, mens streifdyr er observert i de fleste av fylkets kommuner. Utbredelsen forventes å øke, og da særlig etter at en sammenhengende svensk utbredelse ligger opp til våre grenser. Villsvin formerer seg raskt, og stammen kan vokse svært for ved gunstige miljøforhold, og det er velkjent at tette bestander av villsvin er utfordrende for jordbruksnæringen. Levesettet utfordrer vårt tradisjonelle syn på viltforvaltning og setter større krav til samarbeid mellom grunneiere, produsenter i jordbruket og jegere. Kun gjennom utstrakt samarbeid kan bestanden styres slik at skader på innmark og avlinger unngås, samtidig som artens jaktverdi kan tas i bruk.

Hensikten med denne forvaltningsplanen er først og fremst å gi jegere, grunneiere, produsenter i jordbruket og deres organisasjoner veiledning og grunnlag for forvaltning av villsvin; slik at de kan styre bestanden lokalt, og begrense skadene i jordbruket og trafikken gjennom lokale tiltak. Det er også et mål at økt kunnskap skal føre til gode jaktrutiner og riktig hundebruk i både i ordinær jakt og ved ettersøk.

Bakgrunn

Historikk

De eldste funnene vi har av bein fra villsvin i Norge er ca 9500 år gamle. Funnene i Østfold er fra yngre steinalder ca 6-7000 år siden som sammenfaller med en varmere periode, atlantisk tid. På den tida var det rike edellauvskoger i kyst-Norge. I steinalderen var villsvinet en naturlig del av norsk kystfauna, og dessuten viktig føde for mennesker. Den norske villsvinbestanden døde trolig ut for over 1000 år siden, som følge av kaldere klima, økt jordbruk og jakt. I Sverige forsvant det siste villsvinet på 1600-tallet.

Villsvinet reetablerte seg i Sverige fra utsettinger på midten av 1970-tallet, og selv om arten var uønsket, økte bestanden. I 1988 valgte den svenske Riksdagen å godta villsvinet som en del av svensk fauna. Siden har villsvinbestandene spredd seg raskt, og avskytingen har økt drastisk. Fra midten av 1990-tallet har enkelte streifdyr krysset grensen til Norge, og et økende antall observasjoner og fellinger er gjort i Østfold, Akershus og Hedmark. Den første etableringen av reproduserende villsvin ble registrert i Aremark kommune hvor det ble observert suggeflokk i 2005.

Status

Villsvin er på Norske svartelister fra 2007 og 2012. I 2007 ble villsvin definert som art med ukjent risiko, og i 2012 som en art med svært høy økologisk risiko av Artsdatabanken som skriver i sin kriteriedokumentasjon: *Villsvin er vurdert til svært høy risiko basert på stor sjanse for etablering i Norge samt vert til flere Trichinella-arter (trikiner). Studier i flere land i Europa viser at stedegne arter, som rødrev og gaupe, har høyere infeksjonsrater enn villsvin (Pozio 1998, Oivanen et al. 2002). Vi vet ikke i hvilken grad villsvin vil påvirke forekomsten av Trichinella i stedegne arter om den etablerer seg i Norge. Villsvin har dessuten en påvirkning på plantesamfunn gjennom gjentatt roting og graving i skogen og lysåpninger. Villsvinet har forskjellig forvaltningsstatus i Norge og Sverige. Det betraktes som en fremmed art med risikovurdering "svært høy risiko" i Norge, mens i Sverige besluttet Riksdagen i 1998 at det skulle tilhøre den svenske faunaen.*

Svartelistebegrepet oppfattes ofte som en liste over uønskede arter. Ifølge Artsdatabanken har de ikke tatt stilling til om artene på lista er ønsket eller uønsket og sier det er i tilfelle opp til myndighetene å gjøre. I våre naboland har Riksdagen i Sverige erklært villsvin for å være en svensk viltart fra 1988, mens danske myndigheter har erklært arten for uønsket pga frykt for svinepest. Det ble iverksatt nedskyting av villsvin som opptrådte i det fri i 1997 og har bortskytingsplikt for dyr som krysser grensen fra Tyskland.

Vi erfarer at det er delte meninger om villsvin i Østfold. Noen mener villsvin er uønsket fordi arten er oppført på svartelista og har stort skadepotensiale. Andre mener villsvinet hører til i vår natur og er viktig for spredning av en del sjeldne planter og kan bli et nytt byttedyr for ulv.

Utvikling mot et mildere klima og stadig økende utbredelse av Sveriges villsvinstamme gjør det overveiende sannsynlig at villsvin er kommet for å bli i Østfold. Villsvin kan betraktes som en fremmed art siden den nylig er innvandret, men samtidig har villsvin tidligere vært en del av vår natur og fungerer derfor ikke som en art som er fremmed for andre arter i vår natur. Jordbruk og skogbruk har endret seg mye mens villsvinet var borte, og det er da også innen disse primærnæringene at skader fra villsvin oppstår. Samtidig har disse næringene tradisjon for å kunne håndtere skader fra ulike viltarter, og det er også disse næringene som er nærmest til å kunne utnytte inntektsmuligheter som villsvin kan gi.

Biologi

Villsvinet er et nattaktivt dyr. Arten er sky, og har meget god hørsel og luktesans. Villsvinet trives best i kulturlandskap med variasjon mellom dyrket mark og skog. Områdebruk kan påvirkes gjennom føring. Villsvinet er altetende, men om lag 85 % av føden består av plantemateriale. Døgnaktiviteten reguleres av mattilgangen og normalt er de aktive 6–8 timer i døgnet. I løpet av de aktive timene forflytter de seg gjennomsnittlig sju kilometer.

Hundyrene lever i flokker som ledes av et eldre dyr. Disse flokkene er basisen i villsvinbestanden, og har leveområder på 8000 – 17 000 dekar. Lederdyret synkroniserer brunsten i flokken slik at fødslene foregår omtrent samtidig og flokken kan opptre samlet. Normalt er brunsten fra september til januar, og kull på 3 til 6 unger fødes etter omlag fire måneder. Ungene dier i 2 måneder. I starten ligger ungene i redet som mora har bygget. Selv når de blir større og tas inn i flokken følger de ikke alltid mora, men kan passes av andre hundyr. Villsvin i Norge og Sverige får normalt et kull i året, men nye kull etter tap av førstekullet kan komme på seinsommer og høst. Ved kjønnsmodning (10 måneders alder) jages unge råner ut av hundyrflokkene og de opptrer deretter alene eller i mindre grupper. Slike dyr kan trekke over store områder og kan sees på steder hvor villsvin ikke er fast forekommende. Unge hundyr blir værende i flokken og det er derfor et mor – datter slektskap innad i flokken.

I områder med utstrakt føring utgjør dette hoveddelen av mageinnholdet til undersøkte villsvin i Sverige. Generelt var 70% av villsvinets føde fra menneskelig opphav. Mye er mat fra åker og eng, men en betydelig del var utlagt fôr (Lemel 1999). Dette er en viktig årsak til at den svenske villsvinbestanden ble beregnet å ha en årlig tilvekst på omtrent 30 prosent i perioden 2001 til 2009. I årene 2010 og 2011 med harde vintre var tilveksten betydelig

mindre og noen steder har bestanden holdt seg på omtrent samme nivå senere. Jaktuttaket har økt svært ulikt mellom svenske fylker, fra 17 til 65%. Alle undersøkelser viser at jakt er klart viktigste dødsårsak.

Det er viktig å være klar over at det ved utstrakt fôring er mulig å skape en tilsvarende kunstig høy bestandsvekst i Østfold.

Områdebruk

Undersøkelser i Aremark i 2010 (Haaverstad 2011) viste at villsvin helst bruker eldre granskog i hogstklasse 4 framfor ung skog til næringsøk. Samtidig var det klar preferanse for høy bonitet og skog med bærlyng, tydeligst sommer og høst. Hogstflater ble nesten ikke brukt.

Svenske studier av radiomerkede dyr viser at villsvin ikke bruker landskapet helt tilfeldig, men har likartet valg av beiteområder i skog som undersøkelsen i Aremark viser. Samtidig er bevegelsesmønster og valg av oppholdssteder hovedsakelig styrt av mattilgang, årstid og risiko som jakt og trafikk. Intens trafikk hindrer villsvin å krysse veier, intens jaktaktivitet resulterer i flukt, mens mindre intens jakt resulterer i å holde seg i skjul.

Det ble samlet møkkprøver fra villsvin i forbindelse med feltarbeidet i Aremark og 16 av prøvene var dominert av korn og gras, mens 7 av prøvene hadde et innhold med jordaktig lukt og mørkt utseende, og så i hovedsak ut til å stamme fra føde funnet i bakken. Det så ikke ut til å være store forskjeller på prøver fra sommer og vinter, korn og gressfiber var tallrikt i vinterprøvene også. Én av prøvene var dominert av grove trefiber. Deler av insekter ble påvist i sju av prøvene. Det ble funnet skall etter løpekuler, såkalte hjortetrøfler, i to av prøvene og som villsvinet må grave for å få tak i. Mais og linfrø ble funnet i seks av prøvene, og var tegn på besøk på fôringsplasser.

Forekomst og utbredelse i Østfold

Bestandsutvikling

Fram til jaktåret 2014/2015 har det ikke eksistert noen offisiell jaktstatistikk for villsvin. Det er heller ikke noe system for innsamling av skaderapporter. Basert på informasjon fra lokalkjente er utviklingen i grove trekk som følger.

På 90-tallet var det flere utsettinger og rømminger i Sverige ikke langt fra riksgrensen sør og øst for Halden. Noen av disse dyra ble registrert ved observasjoner og sportegn sørøst i Halden. Det var også flere observasjoner i Trøgstad nær Akershusgrensen, bl.a. av yngling i det fri, og det ble skutt 6 dyr i januar 2001. Flere av observasjonene viste at disse dyra var lite sky og oppførte seg som rømte tamdyr.

På svensk side øst for Aremark ble det satt ut og fôret villsvin i flere år. Forekomsten økte raskt i antall og i 2005 ble den første hundyrflokk observert i Aremark. Det første handyret ble felt i 2006. Siden økte antall observasjoner og fellinger gjennom flere år helt til de harde vintrene 2009/10 og 2010/11. Etter det har antall dyr vært noe mindre.

I Halden var det en liknende utvikling med dyr fra utsetting på svensk side sør for riksgrensen. Flere observasjoner av til dels mange dyr i flokk, og fellinger av flere dyr i Enningdalen fulgte etter en økende forekomst gjennom flere år på svensk side. De harde vintrene og aktiv jakt reduserte også her mengden villsvin. Det er likevel observasjoner av villsvin og hundyrflokker ujevnt fordelt i hele Idd. Fra 2012 er det registrert hundyrflokker på nordsiden av Haldenvassdraget i Halden kommune. Forekomsten har bredt seg noe mot nord og vest.

Fra vinteren 2012/13 har det vært hyppigere observasjoner av enkeltdyr og grupper av unge handyr i fylket. Det viser at ungeproduksjonen tok seg opp igjen etter de to harde vintrene. Utenfor det mer sammenhengende området med hundyrflokker er det registrert enkelthandyr og smågrupper av unge handyr, samt noen få enkelthundyr med unger i 2014 og 2015 øst for Glomma. Vest for Glomma er det enkeltobservasjoner av handyr, og mellom kysten og E6 er det ikke meldt om observasjoner av villsvin.

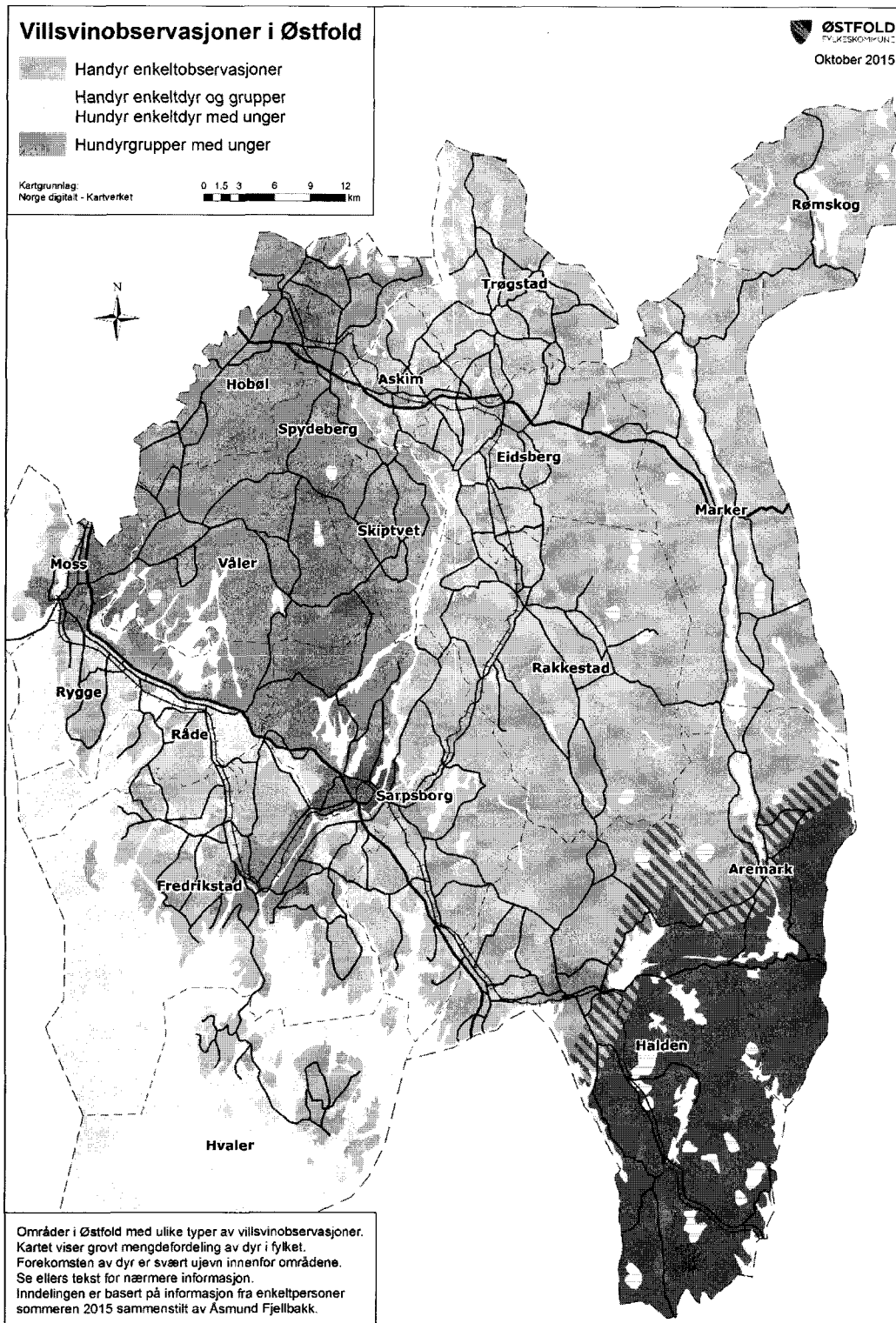
Samlet sett ser bestandsveksten ut til å gå saktere i Østfold enn det som er beskrevet fra flere områder i Sverige se siste ti årene.

Utbredelse

Hundyrflokkene er den stabile og stedstilknyttede delen av bestanden. Arealet med forekomst av hundyrflokker oppgis til å bre seg utover med 4-5 km pr år i Sverige. Ut fra foreliggende opplysninger har spredningen i Østfold gått betydelig langsommere og fra 2005 til nå har spredningen ligget på 1-2 km pr år, og skjer heller ikke jevnt over år. Forekomst av hundyrflokker i Østfold har også gått tilbake i noen områder de senere år, og dette har sannsynligvis sammenheng med at flokkene helst ikke oppholder seg i områder med stort jaktrykk.

Vannforekomster som Iddefjorden og innsjøer i Haldenvassdraget ser ut til å virke begrensende på spredningen av hundyrflokker. Det kan også se ut til å være en tilsvarende effekt av jordbruksområder hvor skjulmulighetene er begrenset, forstyrrelsene flere og jaktrykket høyt.

Västra Götalands län har nå en bestand som øker og brer seg gradvis nordover og vestover. Det ble felte ca 5000 dyr sist år. Värmlands län har også en økende forekomst som etter hvert brer seg vestover. Etter hvert vil bestanden sannsynligvis være mer sammenhengende langs riksgrensen og i østre deler av fylket, samtidig er det områder lenger vest i Østfold som vil være uegnet for villsvin på grunn av stort skadepotensiale i jordbruket og små skogarealer. Vi kan derfor forvente en enda tydeligere øst-vest gradient i forekomsten av villsvin enn det vi ser nå. Fordelingen av dyrka mark og skog vil i de enkelte områder være av stor betydning for forekomst av villsvin når en ser fylket under ett.

Kart 1. Utbredelse av villsvin i Østfold 2015.

Villsvin og samfunn

Jakt

De fleste jegere ser positivt på villsvinets potensiale som jaktobjekt med mange varierte jaktmåter og mange skuddsjanser. Villsvinets tilbøyelighet til å oppsøke næringsrik mat gjør at en del ser muligheter i å holde en relativt stor bestand som kan gi høy avkastning.

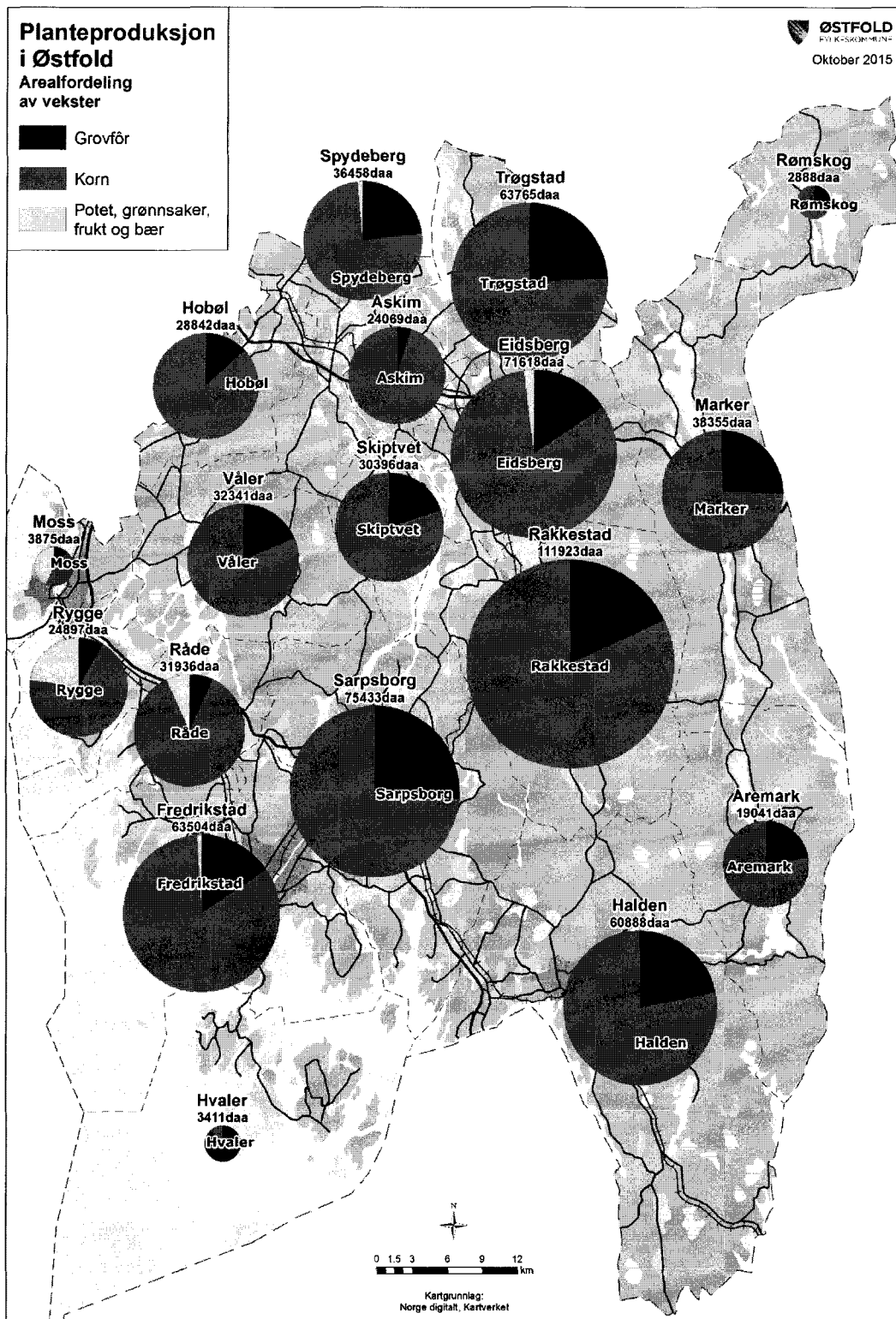
Det har så langt vært begrenset lokal næringsutvikling ut fra villsvinstammen. Det er stor etterspørsel etter tilgang til villsvinjakt innenfor Norges grenser og det er stor etterspørsel etter norsk villsvinkjøtt. Jaktmulighetene har til nå blitt utnyttet som tillegg til den jakt lokale jegere driver fra før. Rapportering av felte villsvin er tatt inn fra og med jaktåret 2014/2015 i den generelle årlige rapport hver jeger skal fylle ut.

Skader på innmark

Villsvinets levevis kan føre til forholdsvis store skader på jordbruksmark. Av jordbruksvekster foretrekker villsvinet mais, erter, poteter og andre grønnsaker, samt modnende kornåkrer. Fristende føde er også insekter, mark og røtter. Derfor er skader etter graving i eng ikke uvanlig. Graving i eng gir stor sannsynlighet for å få jord med i graset som høstes. Jordsmitte i fôret kan medføre at melka som produseres må kasseres. Hauger med jord i enga kan dessuten påføre skader på maskiner og høsteutstyr.

Omfanget av avlingskader varierer ofte i forhold til type vekst, avstand til skjulesteder og størrelsen på jordet. Villsvinene vurderer nøye forholdet mellom behov og ønske om mat, og risikoen de tar for å komme til maten. Ligger jordet skjermet til med kort avstand til skog kan villsvin gjøre stor skade dersom de får anledning. Som det framgår av kartet på neste side dyrkes ulike vekster i ulik grad i forskjellige deler av fylket og skaderisikoen må derfor vurderes lokalt.

Plass til et bilde

Kart 2: Arealfordelingen av planteproduksjon i Østfold, fordelt på kommune.

Et grunnleggende prinsipp i forvaltning av vilt er at det ikke utbetales erstatning for den skade som gjøres, dette gjelder også villsvin. Skadenivået skal reguleres ved regulering av bestandene, både den totale mengden villsvin som felles, men ikke minst hvor og når de felles. Kommunale viltfondsmidler kan brukes til skadeavvergende tiltak, men en forutsetning må være at slike tilskudd knyttes til et etablert lokalt samarbeid om forvaltningen.

I Sverige er villsvin den viltart som for tiden gjør mest skade i landbruket, fremst på vårhvete, erter, mais, poteter og eng (SCB 2014). Et av de mest skadeutsatte fylkene, Södermanlands län, beregnet i 2009 skadeomfanget på dyrket areal som følge av villsvin til å være fra 18 til 180 kr per da (Jordbruksverket, Rapport 2010:26). Villsvinbestanden var da ca. et dyr per 1000 dekar.

Ved spørreundersøkelse til grunneiere i Aremark i 2010 (Haaverstad 2011) ble det rapportert om lite skader på innmark. De intervjuede drev i all hovedsak med kornproduksjon. Av de 33 intervjuede grunneierne, hadde sju opplevd skader på innmark. Dette var i hovedsak skader der gravinger fra villsvin gjorde innhøsting vanskelig eller umulig. Samtidig hadde 25 av grunneierne registrert at villsvin hadde spist korn i åkrene, men skadene i form av nedtrækking og konsumert korn var små. Lokalt ble bestanden i området vurdert til ca 100 dyr. Fordelt på undersøkelsesområdet på ca 60 000 dekar tilsvarer det ca 0,016 dyr pr 1000 dekar.

I etablerte lokale samarbeid om forvaltningen må skader i jordbruket kartlegges og registreres som et underlag for videre forvaltning.

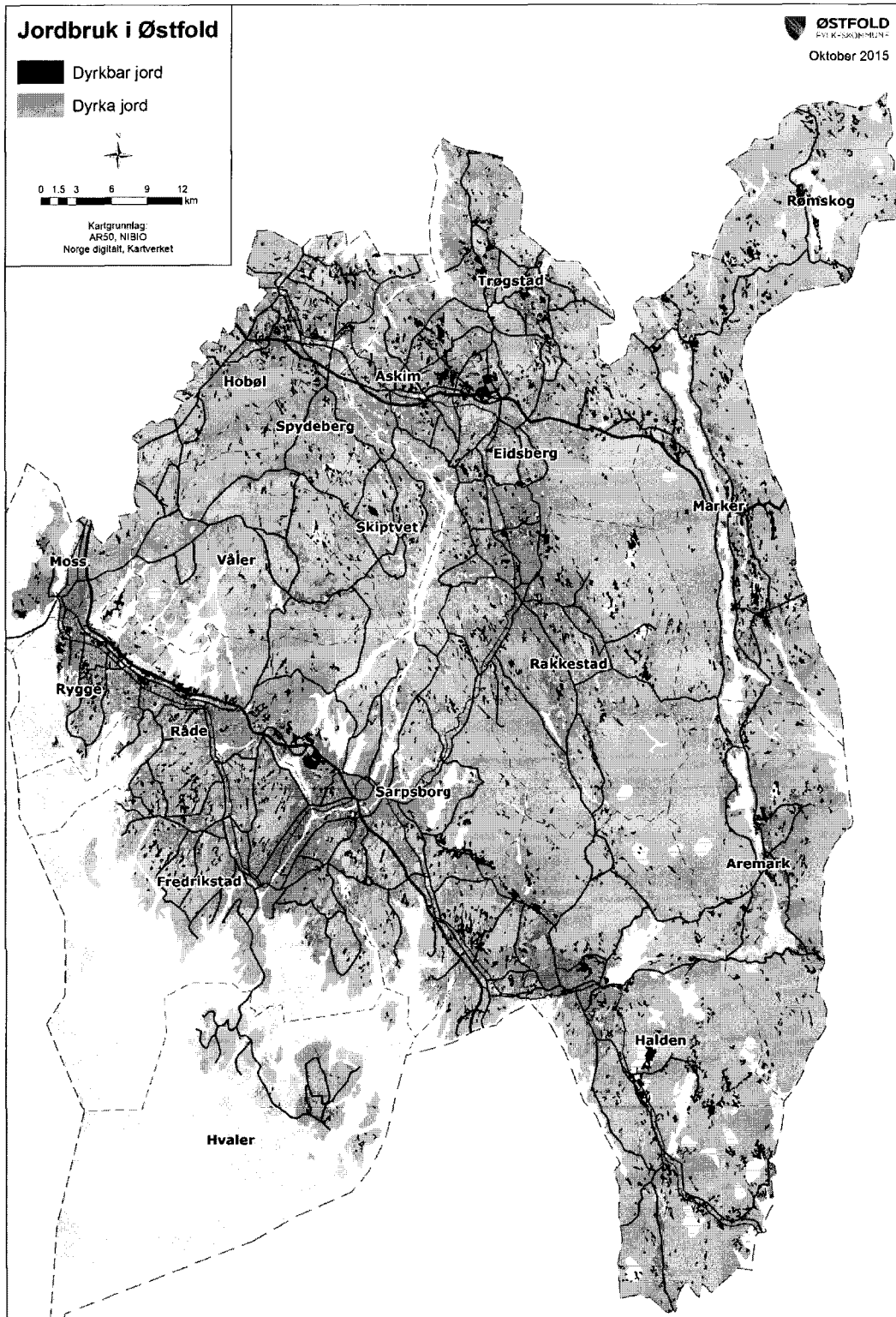
Utsiktet fôrtilgang

I jordbruksproduksjonen oppstår ulike avfallsprodukter som kan ha stor næringsverdi for villsvin. Avfall fra landbruket er næringsavfall, og dette omfattes ikke av lovpålagt kommunal avfallsordning. Slikt avfall skal bringes til lovlig avfallsmottak. Fôrrester skal leveres til lovlig avfallsanlegg, eventuelt komposteres på gården. Her gjelder avfallsforskriften, og forurensingsloven. Dersom næringsavfall skal brukes til jordforbedring eller gjødsling, gjelder forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav. Her stilles det krav til lagring og bruk. Næringsinnholdet skal være kjent, og bruken skal inngå i en gjødslingsplan etter forskrift om gjødslingsplanlegging.

På samme måte vil hageavfall som frukt, komposthauger, søl fra fuglefôring og fôring av hobbyhusdyr kunne trekke villsvin til privathager og tettbygd strøk.

Plass til et bilde

Kart 3: Jordbruk i Østfold. Fordeling av dyrket og dyrkbar mark.

Skader på skog

I våre naboland oppfattes ikke villsvin som skadegjørere i skog i nevneverdig omfang. Når villsvinet graver i jorda kan trerøtter eksponeres for råtesopper. Samtidig kan villsvinets graving ha en positiv effekt ved at mineraljorda blir blottlagt slik at nye planter lettere kan etablere seg. I juletre- og pyntegrøntproduksjon kan det bli skader av større omfang ved bruk av edelgranarter.

Ved registreringer i Aremark (Haaverstad 2011) ble det notert skader på større røtter i 26 av 562 lokaliteter hvor villsvin hadde gravd. Samtlige skader ble vurdert som små, og besto av avrevet bark. 70 % av skadene ble registrert i skogtyper uten feltsjikt. Om lag 90 % av skadene ble registrert i granskog eller barblandingskog.

Undersøkelser viser at villsvin har en del positive effekter på bl.a. rødlistearter og spiring av trær i skog. Mange mener disse egenskapene ved villsvinet har høy verdi fordi det gir økt naturmangfold.

Mulige effekter på husdyrproduksjon

Sjukdommer og smitte

Villsvin kan føre med seg både trikiner, virus og patogene bakterier. Disse kan forårsake sykdommer hos både husdyr og mennesker. Veterinærinstituttet har med bakgrunn i det etablert et overvåkningsprogram for å følge helsestatus hos villsvin i Norge. Et tilsvarende program pågår i Sverige ved Svenska Veterinärmedicinska Anstalten. Resultatet i Norge blir brukt som et verktøy til å fastsette risiko for utbrudd hos husdyr. I 2013 ble det kun tatt prøver fra 9 villsvin. Totalt sett har det blitt tatt prøver av 12 villsvin i perioden 2011 til 2013. Det er felt mange flere dyr enn dette i denne perioden og det er åpenbart behov for bedre oppfølging av overvåkingsprogrammet fra jegere og lokal viltforvaltning

Ingen av de 12 prøvene har testet positivt for sykdommer. Veterinærinstituttet mottar ikke prøver fra alle villsvin som blir skutt. Med bakgrunn i de få prøvene som er tatt, er helsetilstanden hos villsvin i Norge god. Veterinærinstituttet peker likevel på at situasjonen kan endres raskt. Det er avgjørende for en god overvåkning at jegerne sender inn prøver til Veterinærinstituttet. Undersøkelsen er gratis og innsendingsmaterieell er tilgjengelig på alle landbrukskontorer og hos Mattilsynet lokalt.

I Sverige har villsvin blitt testet for trikiner siden 2003. Forekomsten av trikiner er lav også i Sverige. I 2009 ble det testet 48 000 villsvin, men det ble kun gjort ett funn av trikiner. Frem til og med 2014 er det funnet trikiner i prøver av 11 villsvin og 5 bjørner i Sverige. I begge land er trikiner ganske vanlig hos flere andre viltarter og mest hos rødrev. Det er derfor viktig at f. eks. reveskrotter etter jakt ikke dumpes i skogen.

Afrikansk svinepest ble påvist i Russland i 2013 og senere i Estland, Litauen og Polen. I Finland legges det opp til økt avskyting i områdene mot Estland for å demme opp for smittespredning. Afrikansk svinepest gir høy dødelighet hos gris og villsvin, men er ikke farlig for mennesker. Ved utbrudd vil det bli satt i verk omfattende bekjempingstiltak. Veterinærinstituttet påpeker at en økt forekomst av villsvin i Norge øker risikoen for et utbrudd av svinepest i Norge, og har utarbeidet klare råd for folk som reiser til områder med

smitte. Sverige har etablert overvåkingsprogram for virussjukdommer hos villsvin fra 2013. I 2014 ble det analysert prøver fra 403 villsvin og alle var negative.

Smittespredning mellom villsvin og tamsvin er godt dokumentert i områder hvor tamsvin i stor grad holdes på friland. I våre områder skjer nesten all produksjon av svin i hus og smitterisikoen er derfor begrenset.

Skadeforebygging

For å begrense villsvinskadene er det viktig med samarbeid mellom alle berørte parter for å sikre god informasjon og dialog. Jordbruket kan bidra med å identifisere problemområder og påvise hvor det dyrkes vekster man vet er ekstra utsatt for villsvinskader. Felling av skadedyr og jaktuttak kan planlegges, både kjønn, alder, og hvor det skal jaktes. Dialogen vil bidra til at villsvinstammen kan holdes på et nivå som ivaretar de ulike partenes interesser på en best mulig måte.

For å redusere skader er det viktig at gårdbrukeren oppdager og melder fra til jegerne om skade så tidlig som mulig. Dette åpner for at man kan iverksette retta jakt i skadeområdet så fort som mulig. I vekstsesongen må jaktpresset være i, eller i kanten av dyrka mark. Det vil bidra til at villsvin holder seg borte fra dyrka mark, og jakt inne i skogen bør selvfølgelig ikke forekomme i den samme perioden. For å øke jakteffektiviteten bør det gjennomføres tiltak i/ved dyrka mark, som for eksempel etablering av skyteåpninger og jaktposter.

Det er også mulig å gjerde inn utsatte kulturer. Forvaltningsstrategier i Sverige omtaler elektriske gjerder med tråder på 15, 30 og 45 centimeters høyde. Dette er relativt sett kostbare tiltak som bonden oftest selv må bekoste. Andre forebyggende tiltak kan være å dyrke mindre attraktive vekster, men dette vil som regel bety en lavere lønnsomhet.

Riktig bruk av fôring eller viltåker kan også styre villsvin bort fra verdifulle grøder. Fôring bør først og fremst benyttes vår og sommer da skaderisikoen er størst, men kan også benyttes med hell på andre tider av året.

Kantsoner, isådd med spesielle gressblandinger, kan bidra til at villsvina blir i kantsonen, uten å ødelegge åkeren. Slike soner kan også fungere som skytegater, dersom det blir aktuelt å ta ut skadegjørere.

Trafikk

Påkjørsler av villsvin kan føre til store materielle skader på kjøretøy, men fører gjerne til mindre personsaker enn elgpåkjørsler. I Sverige har antall påkjørsler økt i takt med veksten i villsvinbestanden, og vi ser samme tendens i Østfold ut fra de få påkjørslene som er registrert. Hensyn til trafikk er viktig ved plassering av fôringssteder/åteplasser.

Fallvilt av villsvin skal registreres i Hjorteviltregisterets fallviltbase av kommunene. Innlagte rapporter er tilgjengelig på <http://www.hjorteviltregisteret.no/FallviltInnsyn#>

Mål og strategier for villsvinforvaltning i Østfold

Mål

- Styre bestanden gjennom lokalt samarbeid.
- Begrense skader på jordbruksmark gjennom lokale tiltak.
- Begrense villsvinsrelaterte trafikkulykker.
- Øke kunnskapsnivået blant alle berørte.
- Fremme etisk riktige jaktformer og hundebruk.
- Øke kompetansen i jakt og ettersøk.

Strategier

- Lokalt samarbeid startes med elgvaldene som utgangspunkt i alle områder med villsvin regulært tilstede, og det dannes forvaltningsområder.
- Villsvinstammens størrelse skal styres av lokale naturlig forutsetninger.
- Fôring og åte skal kun brukes for å redusere skader og øke fellingsmulighetene.
- Lokale forvaltningsområder bestemmer hvordan målene skal nås og hvem som har ansvaret for de enkelte tiltak.
- Forvaltningsområdene etablerer pålitelig fellings- og skaderapportering.
- Aktørene etablerer en arbeidsform for løpende samarbeid mellom alle berørte.
- Viltmyndighetene bidrar aktivt med kunnskap og støtter kompetanseoppbygging.
- Grunneiernes og jegernes organisasjoner arbeider aktivt for økt kompetanse i sine miljøer.

Tiltak

- Kommuner med fast forekomst av villsvin tar initiativ til oppstartmøte med vald og lokale organisasjoner med formål å etablere fast samarbeid om forvaltningen.
- Kommuner med streifdyr av villsvin tar initiativ til fagmøter for vald og organisasjoner med formål å øke kunnskap om villsvin og villsvinforvaltning.
- Offentlig viltforvaltning tar initiativ og støtter arbeid med etablering av ettersøksekvipasjer.
- Jegere bidrar med bedre rapportering av felte dyr.

Nærmere om viktige tiltak

Samarbeid i forvaltningsområder

En klar forutsetning for å nå fylkets mål om forvaltning av villsvinnbestanden er samarbeid mellom alle berørte parter. Elgvaldene er den mest arealdekkende organisering vi har av viltforvaltning i vårt fylke, og vil derfor være naturlige utgangspunkt for samarbeidsdiskusjoner om villsvinnforvaltning. Elgvaldene drives ofte av interesserte jegere og grunneiere med kontakt til de fleste storviltjegere og grunneierne i området. Elgvaldene er offentlig godkjente enheter med klart definert ansvar etter hjorteviltforskriften. De har nært samarbeid med kommunene om forvaltning av først og fremst elg, men har noen steder også inkludert gaupe, hjort og rådyr. Disse valdene er også arealmessig store enheter som ofte også omfatter innmark. Elgvaldene har derfor gode forutsetninger for å håndtere et samarbeid om villsvinnforvaltning.

I samarbeidet er det viktig å diskutere forebyggende tiltak mot skader og å gjøre en geografisk inndeling av hensiktsmessige samarbeidsområder. Det er helt avgjørende at grunneiere, jegere og jordbruksprodusenter i samarbeid setter mål for villsvinnforvaltningen i sitt område. Praktiske eksempler på slikt samarbeid finner i heftet: «*Vildsvinsforvaltning i samverkan*».

Sammen må det legges en plan for å nå de mål man setter seg. Planen må klargjøre ansvar og oppgaver for grunneier, jordleier og jegere. I samarbeidet må jordbruksprodusentene bidra med kunnskap om problemområder og hvor skadeutsatte produksjoner finnes eller skal etableres. Jegerne må påta seg å jakte villsvinn i skadeutsatte grøder på riktig tid og påta seg å felle rett dyr.

Uten samarbeid risikerer en at de ulike gruppene prioriterer sine egne interesser, at bestands- og skade-situasjonen blir uforutsigbar for alle. Når det oppstår problemer vil det uansett bli grunneiere og jaktrettshavere som må få til samarbeid i området.

Samarbeid må oppmuntres

Av flere grunner kan det være vanskelig å få til et slikt samarbeid til å fungere og det er viktig å fortsette selv om det ikke fungerer særlig bra i begynnelsen. I noen områder vil det være interessekonflikter mellom jegere og jordbrukere som kan være arbeidskrevende å finne løsninger på. Jegere vil stort sett, og spesielt de som betaler mye for jaktleie, ha god tilgang på vilt. Mens mange som driver jordbruk helst ikke vil ha villsvinn tilstede. Dessuten kan jegere ha litt ulike ønsker om bestandsstørrelse og konkurrere med hverandre om jaktutbytte.

Mange jegere er ikke interessert i villsvinnjakt fordi den er tidkrevende og forutsetter stort engasjement og investeringer i åteplasser, spesielt trente ettersøkshunder m.m. Grunneier og jordleier kan også ha ulik oppfatning om hva som kan tolereres av skader, og hvem som skal bære ansvaret for skadeforebyggende tiltak.

Jakttiden for villsvinn er lang og behovet for å felle dyr kan være stort. Tradisjonelt er jakt en sesongaktivitet og det vil være en utfordring for jegere å delta gjennom hele året. Det er viktig at det avtales hvem som skal ha ansvaret for fellinger f. eks i ferietiden.

Det er også viktig å avtale hvilken jaktformer som skal benyttes. Drivjakter og hundejakter har betydelig forstyrrende effekt, og etter slike jakter er det viktig at området/dyrene får være

helt i fred i lengre perioder for å unngå at de flytter. Mer enn to til tre slike jakter i løpet av en vinter kan gi slik effekt. Dette kan medføre problemer for annen jaktaktivitet og den enkeltes bruk av eget jaktområde, behov for felling av skadedyr osv.

Det er viktig at involverte organisasjoner og aktuelle myndigheter er forberedt på å ta tak i og støtte alle ambisjoner om å samarbeide. Når spørsmål om hva som kan gjøres oppstår i nye områder må myndigheter og organisasjoner bidra med kunnskaper og råd om hvordan en fungerende lokalforvaltning kan bygges opp.

Forvaltningsområder

Forvaltningsområder kan være formelt dannet og juridisk bindende på linje med et elgvald; eller være basert på enighet om et felles forvaltningsopplegg innenfor et bestemt område. Uansett form som velges er den gjensidige informasjon mellom alle aktører innenfor området viktig.

I større områder øker også antall deltakere og mulighetene for at alle får gjennomslag for egne interesser minker. Det er derfor ikke sikkert at store elgforvaltningsområder er den best egnede enheten for å drive villsvinforvaltning, men de er i alle fall et bra sted å ta opp temaet samtidig som de er delt i vald og jaktfelt som er egnet for den konkrete forvaltningen. Tradisjonelt er disse forvaltningsenhetene engasjert i forvaltningen av hjortevilt. Det er derfor avgjørende viktig at også jordbruksinteressene i områdene deltar aktivt.

Jakt er et viktig virkemiddel til å styre villsvinas områdebruk. Har man en villsvinbestand er det viktig å opprettholde et høyt jakttrykk i områder med dyrka mark gjennom hele vekstsesongen samtidig skal det være stille i skogsområder vekk fra dyrka mark. I tillegg må det drives nattlig skremming av dyr der det ikke går å skyte. Fredning av hundyr, men ikke unger, gjelder også ved slik jakt. Best effekt oppnås ved å felle ungdyr raskest mulig ved observasjon på dyrka mark. Ledersugga tar da med seg flokken og holder seg borte i 2-3 uker.

Jaktretthavere i områder med villsvin må ha opplegg for å drive jakt på skadedyr i hele vekstsesongen. I praksis trengs et avtalt samarbeid mellom jegere i området, etablering av skadejaktgrupper med oppgave å rykke ut etter varsling fra jordbruksprodusentene.

Felling av skadedyr i vekstsesongen sammenfaller delvis med ferietiden. Jegere må delta i skadefelling og skadeavverging eller ha avtale med andre som stiller opp. Det bør vurderes egne vaktordninger slik at jegere er tilstede gjennom sommeren. Dette kan med fordel være avklart i selve jaktleieavtalen med grunneier.

Forholdet mellom villsvinjakt og annen jakt bør avklares. Villsvin flytter lett ut av områder med mye jakt selv om jakten er rettet mot andre arter, særlig hvis det brukes hunder som oppsøker villsvin. Dette er en metode som kan brukes for å få villsvin vekk fra skadeutsatte områder.

Samarbeid om ettersøk

Ettersøk på skadeskutte eller påkjørte villsvin krever en egen kompetanse hos hund og fører. Slik kompetanse er krevende å etablere og vedlikeholde, særlig i en situasjon hvor det er lite

villsvin i mange områder. Det vil normalt ikke være behov for mange slike ekvipasjer i Østfold for å dekke behov i forbindelse med skadeskyting og påkjørsler. Det er viktig at det etableres kontaktnett for tilgang til ettersøksekvipasjer for kommuner og jegere.

Forebyggende tiltak mot påkjørsler

Oppsetting av viltgjerde tilpasset for villsvin og faunapassasjer kan forhindre trafikkulykker. Trafikkinformasjon kombinert med tilpasset hastighet kan være viktig på utsatte stekninger. Plassering av fôringsplasser og åter skal gjøres slik at de har en skadeavvergende funksjon.

Viltulykker skal alltid rapporteres til politiet ved å ringe 02800 jf vegtrafikkloven §12. Villsvin som er skadet etter jakt eller trafikkulykke kan være farlige og må ikke oppsøkes av ukyndige. Avliving og ettersøk skal gjøres av kyndig person. Politiet har kontaktinformasjon til ettersøkspersonell.

Fôring og åte

Fôring av villsvin har to viktige hensikter. Dels kan dyra styres vekk fra skadeutsatte områder ved fôring langt inne i skog på rolige steder. Dels økes antall skuddsjanser så mye ved jakt på åte at det er en viktig faktor for å kunne styre bestanden.

Feil fôr og for mye fôr kan gi tettere stammer enn det som er naturlig for området, endring av vandringsmønster og hundyr som bedekkes for tidlig eller på feil årstid. Slik fôring vil gi økt skaderisiko på egen og andres eiendom. Se også kapitlet om «utilsikta fôring» side 11.

Stedsvalg og fôrmengde er viktig. Fôringsplassen skal ikke ligge nær større veier eller være slik at de lokker til seg vilt fra annens jaktmark med mindre det er et felles opplegg mellom eiendommene. Vær oppmerksom på at villsvin kan gå flere kilometer for å besøke attraktive fôrplasser. Fôring skal heller ikke skje i eller nær boligområder og tettbygd strøk.

Hver utlegging skal heller ikke være større enn 1- 2 kilo slik at det blir spist opp i løpet av et døgn. Fôrspredere og tønner med hull er derfor å foretrekke for å få spredd fôret og det blir samtidig mindre svinn til fugler o.a. Fôret skal fordeles over et stort areal på åteplassen for at villsvinene skal spre seg ut og bruke lenger tid på å lete fram maten. Det gir bedre skuddsjanser. Åteplasser som er i drift året rundt bør ikke ligge tettere enn en pr 500 dekar.

Fôrmengden økes noe på fôrplasser i skogsområder i perioder med høy skaderisiko i jordbruket, som ved såtid og når kornet når melkestadiet.

Registrering

For å ha et minimum av oversikt over stammens størrelse og fordeling må det gjøres registreringer. Den beste metoden er telling på alle fôr og åteplasser i løpet av vårvinteren – og da gjerne unngå jakt en tid før den perioden for at dyra skal gå lettere fram. Beste tiden er i februar og mars. Hvit eller lys bakgrunn kan være nødvendig. En slik telling bør samordnes på mange plasser samtidig slik at dobbelttelling av flokker som går til flere plasser unngås. Viltkamera kan være et viktig hjelpemiddel. Villsvin kommer med i jaktstatistikken fra jaktåret 2014/2015. Denne registreringen vil etter hvert kunne gi kommunevise fellingstall. Dett enkelte forvaltningsområde vil likevel ha behov for mer detaljert informasjon om fellingene i sitt område.

Jakt

Ved jakt på villsvin, som ved all annen jakt, må etikk og sikkerhet settes først. De samme etiske reglene gjelder ved jakt på villsvin som ved jakt på hjortevilt. Dette innebærer for eksempel at skudd løsnes bare når skytteren er sikker på et direkte dødelig treff, og å bruke hunder som ikke forårsaker unødig lidelse for viltet. Det innebærer også at jakten gjennomføres etter de retningslinjene som er vedtatt i viltforvaltnings samarbeidet.

Jakt er det viktigste virkemiddel vi har for å styre villsvinbestanden. Jakttiden er hele året. Et hundyr med smågriser er alltid fredet, mens ungene er jaktbare. Det er utfordrende for jegeren at hundyr kan være ute å beite alene mens ungene ligger i redet eller passes av andre hundyr i flokken. Derfor skal det unngås å felle hundyr med utdratte og tydelige spener. Dersom det skal felles voksne hundyr gjøres dette best i perioden november til februar for å unngå at de har små unger.

Jeger har plikt til å gjennomføre en kvalifisert skuddplassundersøkelse når dyr er påskutt og å ettersøke skadet vilt. Skuddplassundersøkelser når påskutt dyr har forsvunnet skiller seg på flere måter fra tilsvarende på hjortevilt, og jegere må sette seg inn i disse forskjellene. Gjennomføring av ettersøk av skadet villsvin kan være en utfordring som krever innhenting av trenet hund og hundefører. Kunnskapsnivået om dette må bli bedre.

Håndtering av kjøtt

Når det gjelder fare for smitte fra villsvin til mennesker, er det særlig viktig å sørge for at kjøtt fra villsvin blir kontrollert for trikiner. Villsvinkjøtt for salg skal alltid gjennomgå full kjøttkontroll på viltbehandlingssted før det omsettes. Mattilsynet oppfordrer jegere til å få undersøkt alle villsvin, også de som skal konsumeres privat. Prøvetakingspakker for trikinprøver og blodprøver er tilgjengelig på kommunale landbrukskontor og Mattilsynets kontorer. (www.mattilsynet.no)

Litteratur

Vildsvinsförvaltning i Samverkan 2009; Hefte 52 s., Lantbrukarnas Riksförbund, Svenska Jägareförbundet, Svenska Kennelklubben, Sveriges Jordägareförbund och Sveriges Yrkesjägarförening desember 2009

Vildsvinsförvaltning i Samverkan, sätrykk 2013; Hefte 11 s., Lantbrukarnas Riksförbund, Svenska Jägareförbundet, Svenska Kennelklubben, Sveriges Jordägareförbund och Sveriges Yrkesjägarförening 2013.

Jordbruksverket, 2010; Vildsvin Hur stora kostnader orsakar vildsvin inom jordbruket?
Rapport 2010:26

Haaverstad, O. 2011; Villsvinets (*sus scrofa*) kolonisering av nye leveområder i sørøst-Norge: habitat, føde, skadeomfang og bestandstatus. M.Sc thesis, NMBU 2011

Statens veterinärmedicinska anstalt, 2014; Sjukdomsövervakning av vilda djur i Sverige 2014. SVA:s rapportserie 31 ISSN 1654-7098.

Statistiska Centralbyrån, 2015; Viltskador i lantbruksgrödor 2014. Serie JO –Jordbruk, skogbruk och fiske, 8, juli 2015. ISSN 1654-4137

Jägerförbundet 2014; Återrapportering Allmänna uppdraget 2014.

Lemel, J. & Truvé, J. (2008). *Vildsvin, jakt och förvaltning - Kunskapssammanställning för LRF*. Svensk Naturförvaltning Rapport 2008:04. Svensk Naturförvaltning

Mer informasjon finnes:

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

<http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/Sv/Pages/default.aspx>

Naturvårdsverket www.naturardsverket.se

Jordbruksverket www.sjv.se

Livsmedelsverket www.slv.se

Statens Veterinärmedicinska Anstalt www.sva.se

Viltskadecenter www.viltskadecenter.se

Avskjutningsstatistik www.viltdata.se

Svenska Jägareförbundet www.jagareforbundet.se

LRF www.lrf.se

VEDLEGG 1 Regelverk om villsvin

Bestemmelser om jakt og uttak

Forskrift om jakt- og fangsttider, for jaktssonene fra og med 1. april 2012 til og med 31. mars 2017

§ 2. Jaktider

Villsvin har jakttid i hele landet hele året med unntak for sugge med unger, men ungene er jaktbare hele året.

§ 3. Definisjoner

Med **storvilt** menes i denne forskrift følgende viltarter: elg, hjort, dåhjort, villrein, rådyr, **villsvin**, muflon, moskusfe, bjørn, ulv, jerv og gaupe.

Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst

§ 5. Generell aldersgrense for jakt, felling og fangst

Den som utøver jakt på småvilt må være fylt 16 år, og den som utøver jakt på eller felling av **storvilt** må være fylt **18 år**. Fangst kan utøves av personer som har fylt 16 år. For fangst av gaupe og jerv er aldersgrensen 18 år.

§ 16. Krav til rifleammunisjon

Under jakt på elg, hjort, dåhjort, villrein, **villsvin**, muflon, moskusfe eller felling av ulv og bjørn skal det brukes ammunisjon med ekspanderende prosjektil med minimumsvekt 9 gram og med følgende anslagsenergi:

- a) For ammunisjon med kulevekt mellom 9 gram (138,9 grain) og 10 gram (154 grain) skal anslagsenergien være minst 2700 joule (275 kgm) målt på 100 meters avstand, E100.
- b) For ammunisjon med kulevekt på 10 gram eller mer skal anslagsenergien være minst 2200 joule (225 kgm) målt på 100 meters avstand, E100.

§ 18. Obligatorisk skyteprøve

Ingen har adgang til å drive jakt og felling av **storvilt** med rifle uten at vedkommende har avlagt skyteprøve samme jaktår

§ 22. Løs på drevet halsende hund

Ikke tillatt brukt til villsvin.

§ 23. Krav om godkjent ettersøkshund

Ikke krav om godkjent ettersøkshund til villsvin.

§ 27. Ettersøksplikt, forfølgingsrett og avliving av såret storvilt

Den som under jakt eller forsøk på felling skadeskyter **storvilt** eller kongeørn, plikter å gjøre det en kan for å avlive dyret snarest mulig. Vedkommende plikter å forvise seg om påskutt dyr er truffet eller ikke. Jegeren og jaktlaget som har skadeskutt storvilt, skal ikke oppta jakt eller påskyte nye dyr mens ettersøk pågår. Innen valdets grenser skal ettersøk om nødvendig pågå ut dagen etter skadeskytingen. På annet vald opphører retten til ettersøk og felling ved

utgangen av den dag skadeskutt storvilt kom inn på valdet, jf. lov av 29. mai 1981 nr. 38 om viltet § 34.

Den som under jakt eller felling skadeskyter gaupe, jerv, bjørn, ulv eller kongeørn skal uten opphold underrette fylkesmannen og nærmeste politimyndighet. Fylkesmannen avgjør videre gjennomføring og avslutning av ettersøk. De som har deltatt i forsøket på felling eller jakt skal uten godtgjørelse bistå forvaltningsmyndighet eller politimyndighet i det videre ettersøk. Dersom pliktig ettersøk første dag er uten resultat, skal jeger eller jaktlag uten opphold underrette jaktrettshaver og kommunen eller nærmeste politimyndighet om de faktiske forhold. Jeger og jaktlag som har deltatt ved skadeskytingen av viltet, skal uten godtgjørelse bistå viltmyndighet eller politi i det videre ettersøk.

§§ 27. og 28. Om avliving av storvilt
Gjelder også villsvin som er storvilt.

§ 30. Fangst
Villsvin er ikke nevnt blant arter det er tillatt å fange.

Viltloven

§ 20. (bruk av våpen under jakt)

Det er ikke nevnt villsvin når det gjelder arter hvor det er tillatt å bruke kunstig lys under ettersøk.

§ 37. Om sammenslåing til felles viltområde

Paragrafen er hjemmel for en egen forskrift for hvordan eiendommer kan tvinges til å samarbeide i et felles jaktområde.

Det samme kan gjøres ved dom i jordskifteretten i medhold av Jordskiftelovens bestemmelser om bruksordning.

Disse regelverk kan benyttes der enkelte eiendommer motsetter seg å delta i felles løsninger slik at det blir umulig å styre en villsvinbestand.

§ 46. Om jaging og lokking av vilt

Vilt må ikke jages eller lokkes bort fra andres jaktområde. Føring av vilt kan allikevel skje som ledd i et planmessig viltstell. Grunneier eller bruker kan skremme eller jage bort vilt når dette må anses nødvendig for å avverge skade eller ulempe.

Vegtrafikkoven

§ 12. Plikter ved trafikkuhell.

Enhver som med eller uten skyld er innblandet i trafikkuhell, skal straks stanse og hjelpe personer og dyr som er kommet til skade, og for øvrig delta i de tiltak som uhellet gir grunn til. Denne plikt har, om det er nødvendig, også andre som er i nærheten eller som kommer til stede.

Uttak utenom ordinær jakt

Kommunen ble i **Miljødirektoratets brev av 16.9.2013** delegert myndighet til å iverksette **uttak av villsvin etter naturmangfoldloven §18, 3. ledd for å ivareta allmenne helse- og sikkerhetshensyn eller andre offentlige interesser av vesentlig betydning. ("Bestemte individer**

av alle hjorteviltarter og villsvin når de oppholder seg på trafikkerte eller tettbygde områder og utgjør en fare for skade på person eller skaper trafikkfarlige situasjoner.”) Rimelige og relevante avbøtende tiltak skal gjennomføres før uttak iverksettes. Bestandsregulering skal skje gjennom ordinær jakt, mens uttak etter denne ordningen skal praktiseres restriktivt, og begrenses til de tilfeller der ekstraordinært uttak av bestemte individ er påkrevd.

Det framgår tydelig at dette ikke en hjemmel som kan brukes i bestandsregulerende hensikt. Tilsvarende felling kan også iverksettes etter politilovens §7.

SØKNAD OM FINANSIELL STØTTE TIL FORVALTNINGSPLAN FOR GÅS I HALDENVASSDRAGET

Styre/råd/utvalg	Arkivsak nr.	Arkiv
Viltnemnd	15/410	/K40/

Sektor: VIRKSOMHET PLAN MILJØ OG TEKNIKK**Saksbehandler:** AKH

Sak nr.:	Utvalg	Møtedato
3/16	Viltnemnd	01.02.2016

Innstilling:

Aremark viltnemnd støtter utarbeidelse av en forvaltningsplan for gås i Haldenvassdraget med omsøkte kr. 5000,-.

Midlene tas av det kommunale viltfondet.

Vedlegg:

Søknad fra Havass fiskelag v/ Hans Lervik

Saksopplysninger:

Aremark kommune har mottatt en søknad fra Havass fiskelag om finansiell støtte til forvaltningsplan for gås i Haldenvassdraget. Havass Fiskelag er en overbygning av grunneierlagene som er i Haldenvassdraget (Østfold og Akershus), samt Hellesjø og Bråtevann.

Gåsebestanden, spesielt grågås og hvitkinngås, har økt betraktelig i Akershus og Østfold de siste årene. Tradisjonelt har de hekket i kystområdene, men vi har nå sett en økning i grågåsbestanden i Haldenvassdraget, med både hekkende og trekkende fugl. Gåsa har dermed blitt en vesentlig skadegjører i landbruket.

Hensikten med forvaltningsplanen er å samordne kunnskap, tiltak og forvaltning av gås på lokal skala. Samtidig ønsker at dette skal skape engasjement og inkludering av ulike brukergrupper som har med gåsa å gjøre.

Målsetningen for planen er:

- Kartlegge dagens bestand
- Kartlegge dagens jakt
- Felles overordnet forvaltning av gjess i vassdraget
- Felles målsetning og strategi for skadereduksjon i landbruket
- Felles jaktopplegg. Jakten tenkes organisert og utført lokalt, men med en overordnet plan og strategi
- Felles mål for bestandsstørrelsen

Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold skal være faglig sekretær for arbeidet.

Det er satt opp et budsjett på kr. 90 000,-. Finansieringsplanen viser at de søker om eksterne midler til prosjektet for kr. 80 000,-. Det søkes Aremark kommune om kr. 5000,- til prosjektet.

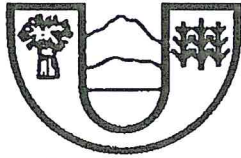
På oppdrag fra Fylkesmannen i Østfold har Utmarksavdelingen tidligere utført en skadeundersøkelse forårsaket av gås i Østfold i 2011 og i perioden 2013-2015 utarbeidet de en rapport «Gås- forvaltning, jaktområder og jaktprodukter».

Vurdering:

Gåsebestanden har i de siste årene økt sterkt i antall og forårsaket skader på innmark og på badestrender. Kanadagåsa var først ute, mens en nå erfarer at den har blitt noe mer sky. Derimot har grågåsa tatt over i antall.

Forvaltning av gåsebestanden krever samarbeid over et stort område der en forenes om mål og tiltak for bestanden. Prosessen ved utarbeidelse av en forvaltningsplan vil gi informasjon og kunnskap om bestanden og kan gjøre grunneierne beviste ovenfor problematikken og iverksette felles tiltak, samt kunne utnytte den i forbindelse med næringsutøvelse. Dette kan også vurderes opp mot annen utleie av jakt. Det er flere arter som lokalt ikke oppfattes å ha stor jaktverdi, men som kan utnyttes mer enn det gjøres i dag.

Med dagens interesse for forvaltning av gås, antar en de vil øke i antall. En støtter en utarbeidelse av en forvaltningsplan med økt fokus på gås i vassdraget.

UTMARKSAVDELINGEN FOR AKERSHUS OG ØSTFOLD

Storgt.55, 1870 Ørje

Tlf: 90 55 09 82

E-post: pal.sindre.svae@utmarksavdelingen.no

Søknad om finansiell støtte til forvaltningsplan for gås i Haldenvassdraget

Havass fiskelag er en overbygning av grunneierlagene som er i sjøene i Haldenvassdraget. Det omfatter sjøene Femsjøen, Aspern, Ara, Øymarksjøen, Rødenessjøen, Skullerudsjøen og Hemnessjøen. I tillegg er Hellesjø og Bråtevann med i samarbeidet gjennom BHSØ.

De siste årene har gåsebestanden økt i Akershus og Østfold, med hovedsakelig en økning i bestanden av grågåss og hvitkinngås. Tradisjonelt sett har grågjessene hekket i kystområdene i begge fylker, men de siste årene har vi sett en økning i grågåssbestanden i Haldenvassdraget, med både hekkende og trekkende fugl. Et resultat av dette er at gåsa har blitt en vesentlig skadegjører i landbruket, noe skadeundersøkelsen i Østfold 2011 viste. Som et resultat av dette har UAØ gjennomført et treårig prosjekt i Akershus og Østfold (2013 – 2015), med målsetninger om å forvalte gåsebestanden, redusere bestanden og etablere jaktprodukter. Rapporten ligger vedlagt.

Det er kun en lokal forvaltningsplan som er godkjent av Fylkesmannen i våre områder (Jeløy), men det er flere på gang (Fredrikstad og Rygge/Råde). Lokale forvaltningsplaner er gode verktøy for å samordne kunnskap, tiltak og forvaltning av gås på lokal skala. Arbeidet med en forvaltningsplan skaper også engasjement og inkludering av ulike brukergrupper som har med gåsa å gjøre.

På bakgrunn av dette ønsker Havass fiskelag og etablere en felles forvaltningsplan for hele området, med alle de aktuelle gåseartene. Målsetningene med planen er som følger:

- Kartlegge dagens bestand
- Kartlegge dagens jakt
- Felles overordnet forvaltning av gjess i vassdraget
- Felles målsetning og strategi for skadereduksjon i landbruket
- Felles jaktopplegg. Jakten tenkes organisert og utført lokalt, men med en overordnet plan og strategi.
- Felles mål for bestandsstørrelse

Utmarksavdelingen er faglig sekretær for Havass Fiskelag, og kjører dermed prosjektet, i nært samarbeid med Havass Fiskelag og de lokale innsjølagene. Utmarksavdelingen har tidligere utarbeidet forvaltningsplan for Jeløy i Moss kommune.

Vi ønsker å inkludere Fylkesmannen og Fylkeskommunene i begge fylker i arbeidet, ved å ha felles møter for å diskutere dette underveis.

UTMARKSAVDELINGEN FOR AKERSHUS OG ØSTFOLD

For dette arbeidet søkes det finansiell støtte fra viltmidlene hos Fylkesmannens miljøvernavdeling i Akershus/Oslo og Østfold, Fylkeskommunene, samt i de berørte kommunene.

Budsjett

Arbeid	Hvem?	Kostnad
Samle inn og registrere kunnskap	Medlemmer/UAØ	30 000
Skrive forvaltningsplan	UAØ	30 000
Søknadsarbeid/godkjenning av plan	Medlemmer/UAØ	20 000
Møter etc		10 000
<u>Totalt</u>		<u>90 000</u>

Finansieringsplan

Instans	Sum
Egeninnsats	10 000
Fylkesmannen i Østfold	20 000
Fylkesmannen i Oslo/Akershus	20 000
Østfold Fylkeskommune	10 000
Akershus Fylkeskommune	10 000
Aurskog – Høland kommune	5 000
Marker kommune	5 000
Aremark kommune	5 000
Halden kommune	5 000
<u>Totalt</u>	<u>90 000</u>

Ser frem imot et positivt svar!
På forhånd takk

Mvh

Pål Sindre Svae
Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold

Hans Lervik
Havass Fiskelag